

Latvijas Kultūras akadēmija
Kultūras teorijas un vēstures katedra

EGLE LATVIEŠU ĢIMENES GODOS LATVIJAS TERITORIJĀ PĒC PARAŽU
APRAKSTIEM LATVIEŠU FOLKLORAS KRĀTUVES ARHĪVĀ

Bakalaura darbs

Autors/e:
Akadēmiskās bakalaura augstākās izglītības programmas “Mākslas”
Tradicionālās kultūras un latviešu folkloras apakšprogrammas
4. kursa studente Eva Liepiņa
(ID Nr. 20123511)

Darba vadītāja:
Lektore, M. Phil. Ieva Pīgozne

/paraksts/

Rīga
2016

SATURS

IEVADS.....	3
1. AVOTU UN LITERATŪRAS ANALĪZE.....	6
2. EGLES PIELIETOJUMS UN NOZĪME KRISTĪBĀS.....	12
3. EGLES PIELIETOJUMS UN NOZĪME KĀZĀS.....	19
4. EGLES PIELIETOJUMS UN NOZĪME BĒRĒS.....	37
5. KOPĪGAIS UN ATŠKIRĪGAIS EGLES NOZĪMĒ UN PIELIETOJUMĀ LATVIEŠU ĢIMENES GODOS.....	52
NOBEIGUMS.....	56
KOPSAVILKUMS.....	58
SUMMARY.....	60
AVOTU UN LITERATŪRAS SARAĶSTS.....	62
PIELIKUMI.....	64

IEVADS

Dažādu augu izmantošana ģimenes godos un ar tiem saistītajās latviskajās tradīcijās un rituālos ir samērā plaši pētīts temats zinātniskajā literatūrā, kuram pievērsušies tādi zinātnieki kā Janīna Kursīte, Kārlis Straubergs, Gatis Ozoliņš u.c. Egle ir viens no augiem, kurš tika bieži pielietots latviskajās tradīcijās un rituālos, bet kura pielietojums tādos ģimenes godos kā kristībās, kāzās un bērēs faktiski nav atsevišķi pētīts. Rakstot savu kursa darbu par augu izmantošanu latviešu ģimenes godos, autore secināja, ka egle ir viens no visbiežāk izmantotajiem augiem, kurš tiek pielietots gan praktiskiem, gan simboliskiem nolūkiem. Tā kā pēdējos gados Latvijā arvien palielinās sabiedrības interese par latviskajām tradīcijām un iezīmējas vēlme piekopt dažāda veida rituālus ģimenes godos, kurus izmantojuši mūsu senči senatnē, pētījumam „Egle latviešu ģimenes godos Latvijas teritorijā pēc paražu aprakstiem Latviešu folkloras krātuves arhīvā” var būt noderīga tradīciju pētniekiem un praktizētājiem, lai izprastu egles pielietojuma iespējas un to atbilstību senajām paražām. Kā arī pētījums var sniegt savu pienesumu augu tradicionālā pielietojuma pētniecībā.

Pētījuma **mērķis** ir analizējot Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva materiālu izzināt egles nozīmi un pielietojumu latviešu ģimenes godos, atklājot kopīgās un atšķirīgās iezīmes četros Latvijas novados – Zemgalē, Latgalē, Vidzemē un Kurzemē.

Pētījumā izmantots Latvijas četru novadu dalījums, kur Sēlija netiek izdalīts kā atsevišķs novads, bet tiek skatīts kopā ar Zemgali.

Pētījuma **uzdevumi**:

1. analizēt informāciju par egles pielietojumu ģimenes godos Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkā atrodamajos arhīva materiālos, norādot:
  - a. kopējo pieejamo informācijas apjomu par ģimenes godiem;
  - b. egles pielietojumu un darbības katrā no ģimenes godiem;
2. salīdzināt egles pielietojumu ģimenes godos, atklājot kopīgo un atšķirīgo katrā no Latvijas novadiem.

Pētījuma **jautājumi:**

1. Kāda nozīme ir eglei latviešu ģimenes godos?
2. Kādas darbības tiek veiktas ar egli latviešu ģimenes godos?
3. Kas kopīgs un kas atšķirīgs egles pielietojumā latviešu ģimenes godos un Latvijas novados?

Pētījumā izmantotās **metodes:**

1. Vispārzinātniskās pētniecības metodes (aprakstošā metode, analīzes metode, loģiski konstruktīvā metode, statistiskā metode, kartogrāfiskā metode);
2. humanitāro zinātņu pētniecības metodes (kontentanalīze, avotu un literatūras analīze, vēsturiskās izpētes metode).

Pētījuma **avoti un teorētiskā bāze** – pētījumā izmantoti Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas materiāli, kas kārtoti pēc motīviem. Kartotēka kārtota ietverot paražas no visiem Latvijas reģioniem. Lai saprastu paražu kontekstu un gūtu priekšstatu, Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas materiāls pētījumā salīdzināts un papildināts ar publicētajiem avotiem: tautasdziesmām, ticējumiem un paražu aprakstiem. Pētījuma teorētisko bāzi veido arī Kārļa Strauberga, Janīnas Kursītes, Gata Ozoliņa, pētījumi, kuros apskatīti jautājumi par ģimenes godiem un augu izmantošanu latviskajās tradīcijās. Plašāka teorētiskās bāzes analīze sniegta 1. nodaļā.

Bakalaura darbs sastāv no ievada, piecām nodaļām, nobeiguma un kopsavilkuma latviešu un angļu valodā. Pirmā nodaļa apraksta un analizē pētījumā izmantotos avotus un literatūru. Otrajā nodaļā analizēta egle kristību paražu kontekstā. Trešā nodaļa pēta egles pielietojumu un nozīmi kāzu paražās. Ceturtā nodaļa apraksta egles nozīmi un pielietojumu bērnu paražās. Piektā nodaļa sniedz informāciju par kopīgo un atšķirīgo egles pielietojumā ģimenes godos Latvijas novados. Nodaļas nav dalītas sīkāk apakšnodaļās, jo tādu skaits un izvietojums būtu ļoti nevienmērīgs, tādēļ visās nodaļās atšķirīgu tēmu analīze atdalīta tikai ar virsrakstiem bez numerācijas.

Šī darba ietvaros izmantotie **saīsinājumi**:

LD un Latvju dainas – Barons K. un H. Visendorfs. Latvju dainas. 1.-6. sēj.

Jelgava, Pēterburga, 1894.-1937.

LFK – Latviešu folkloras krātuves arhīvs

Š. Tic. - Šmits, Pēteris. Latviešu tautas ticējumi. 1. - 4. sēj. Rīga: Kabata, 1991.

Pētījumā izmantoti **termini** ar šādu nozīmi:

Ģimenes godi – cilvēka mūža gaitā svarīgākie ģimenes godi – kristības, kāzas, bēres.

Paraža – tradicionāls, kādā cilvēku kopā, nostiprinājies rīcības vai izturēšanās veids.

Kristības – vārda došanas svētki un bērna uzņemšana saimē.

Kāzas – mūža godi, kuros saderētie kļūst par vīru un sievu.

Bēres – pēdējie cilvēka godi, kad piederīgie atvadās no aizgājēja.

Sešas – sešas nedēļas līdz bērns tiek kristīts, māte nedrīkstēja iet baznīcā, kā arī vispār iziet no mājām varēja tikai lielas nepieciešamības gadījumā.

Pāde – kristāmais bērns.

Mičošana – rituāls, kur brūte un brūtgāns pāriet jaunās sievas un jaunā vīra statusā.

Ziemas augi – ziemcieši. Augi, kurus izmantoja ziemas periodā.

Vasaras augi – augi, kurus izmantoja vasaras periodā.

Egle – Egle (*Picea abies L.*) mūžzaļš, liels priežu dzimtas koks, kas sasniedz līdz 300 gadu vecumu. Latvijā sastopama ļoti bieži visā teritorijā.¹

Eglīte – egļu ataudzes vai jaunās eglītes.

Skujas – egļu zariņi vai atsevišķi sakapāti mazi egļu zariņi ar skujām.

Brūtes „kakts” – vieta galda galā līgavas pusē, kur sēdēja līgava un līgavainis.

Kāzinieki – kāzu viesi no brūtgāna puses.

Panāksnieki – kāzu viesi no brūtes puses.

---

¹ *Latvijas daba*. <http://www.latvijasdaba.lv/audi/picea-abies-l-hkarst/> [skatīts: 28.04.2016].

1. AVOTU UN LITERATŪRAS ANALĪZE

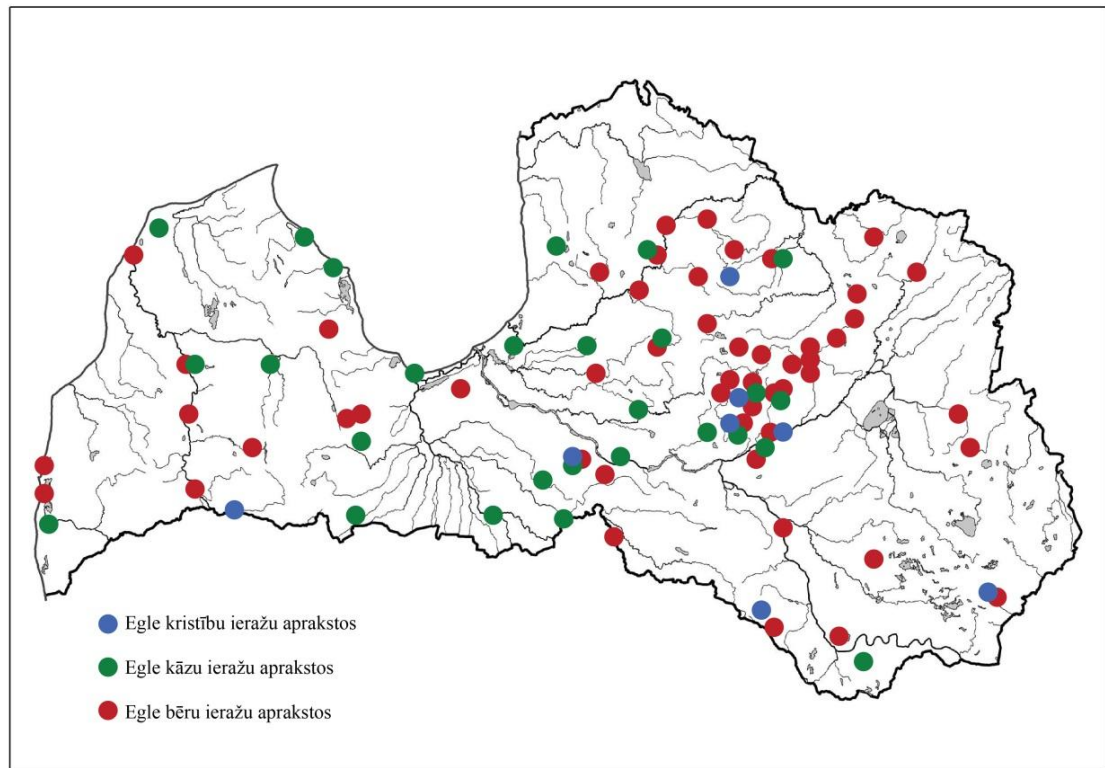
Avotu analīze

Latviešu folkloras krātuves, pēc motīviem kārtotās, Paražu kartotēkas arhīvā glabājas aptuveni 1000 ģimenes godu aprakstu vienības, no kurām aptuveni 900 vienības sastāda kristību, kāzu un bērņu paražu apraksti. Šī kartotēka veidota ietverot visus četrus Latvijas novadus, un tā sistematizēta pa motīviem un sakārtota, lielākoties ietverot 20. gadsimta divdesmitajos gados vāktos avotus.

Šī pētījuma ietvaros no minētajām vienībām tika atlasīti un sakārtoti pa Latvijas novadiem tie paražu apraksti, kuros minēta egļu un skuju. Paražu kartotēkas materiāli sakārtoti pēc reģioniem un pēc motīviem – godi un svētki. Paražu kartotēka par informācijas pamatu izvēlēta, jo tajā apkopotie ģimenes godu apraksti nepilna gadsimta ietvaros, kas, savukārt, ierobežo pētniecības lauku pēc jau sakārtotu liecību kopuma. Atsevišķi pievēršot uzmanību arī citiem skuju kokiem, secinot, ka ģimenes godos ar tiem veiktas līdzīgas darbības un tie savu īpašību ziņā ir līdzīgi egļiem, tomēr šajā pētījumā citi skuju kokiem nav iekļauti.

Iegūto informāciju analizējot un veicot statistisku uzskaiti, ir iespējams secināt, ka egļu visbiežāk minēta bērņu ieražu aprakstos, bet daudz mazāk tā sastopama kristību ieražu aprakstos. Lai uzskatāmāk būtu redzams, kuros Latvijas reģionos ģimenes godu aprakstos egļu parādās visbiežāk, tika izveidotas kartes, kurās atzīmētas konkrētas vietas, kur egļu izmantota kādā no šīm ieražām. Attēlā nr. 1 atzīmētas vietas, kurās pēc Latviešu Folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva datiem sastopamas darbības ar egļu kristībās, kāzās un bērēs.

Attēls nr.1. *Egle ģimenes godos pēc Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva materiāliem.*

Izskatot Paražu kartotēkas, pēc motīviem, sakārtotu materiālu, egle atrodama 101 paražu tekstos.

Šai skaitā arī iekļauti ģimenes godu paražu teksti, kuros veiktas darbības ar skujām. Ar vārdu skuja, šķiet, ir domāti mazi egles zariņi, arī kapātas egļu skujas. Baltvācu mākslinieks, etnogrāfs un vēsturnieks Johans Kristofs Broce sniedzis liecības par egles nozīmīgumu un pielietojumu, attēlojot zemnieku puisi, kas Rīgā atvedis pārdot egļu skujas. Aprakstā minēts, ka zemnieku puisis no pilsētas apkārtnes ved uz pilsētu pārdot egļu zarus un sauc: „Skujas! Skujas!” Apraksts pie zīmējuma vēsta: *Daļu tas jau pārdevis. Šos egļu zarus smalki sakapā un tad izkaisa istabā un durvju priekšā (pēdējo gan dara tikai svētku dienās vai svinību reizēs). Bērēs ar zāģu skaidām un sakapātām skujām izkaisa arī ielu, pa kuru ved mirušo.*²Šis pieraksts ļauj secināt, ka, ja paražu pierakstos minētas skujas, tad tie varētu būt egļu zariņi. Turklāt par skujām tiek

² Broce, Johans Kristofs. *Zīmējumi un apraksti*. 1.sēj. Rīga: Zinātne, 1992. 113. lpp.

saukti tieši egļu zariņi. Pēc paražu aprakstiem secināms, ka ģimenes godos pielietotas visas egles daļas – vesela egle, stumbrs, zari, galotne, mazas eglītes – egļu ataudzes, egles skujuas. Ar skujām tiek saprasti gan egļu zari, gan sakapāti egļu zariņi, gan arī specifiski Kurzemei raksturīga iezīme, kur arī pati egle, vai mazā eglīte tiek vispārināti saukta par skujām.

Atsevišķi skatot Latvijas novadus, egles izmantošana ģimenes godu ietvaros sastopama 13 paražu tekstos Kurzemē, 15 – Latgalē, 59 – Vidzemē, 14 – Zemgalē.

Pētot Latviešu folkloras krātuves arhīva materiālus, lielākās grūtības sagādā materiāla apjoms, kurš jāizskata, lai nonāktu pie informācijas, kas saistāmas ar egles izmantošanu un tās nozīmi latviešu ģimenes godos, tādēļ apjoms tika ierobežots, skatot un analizējot Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva kartotēku un oriģinālpierakstus rokrakstu veidā. Šādi tiek veidots objektīvāks datu ieguves veids, skatot visus četrus Latvijas novadus. Latviešu folkloras krātuves arhīvā ieražas sistematizētas, tās sakārtojot pa reģioniem, ģimenes godiem un latviešu gadskārtu ieražām. Darbs ar kartotēkas materiāliem būtiski atvieglo pētniecības procesu, jo pieejams daļējs paražu apraksts, kā arī ļauj noskaidrot kolekcijas, kurās ģimenes godi aprakstīti plašāk.

Tomēr pilnīgai datu apguvei nepieciešams pārskatīt rokrakstu kolekcijas, kas šī pētījuma ietvaros arī ticis darīts. Darbs ar rokraksta materiāliem prasa laiku un bieži vien informācija par egles izmantojumu godos nav pietiekama. Īpaši sarežģīts rokrakstu pārskatīšanas process ir gadījumos, kad jāatšifrē specifisks rokraksts, kā arī darbs ar izloksnēm, tā piemēram, varētu minēt latgaliešu izloksnes specifiku. Jāpiebilst, ka darbs ar rokrakstiem būtiski palielina pētījuma vērtību un kvalitāti, jo informācija iegūta no tiešā pierakstītā avota.

Vērtējot izmantotos materiālus, rodas secinājums, ka liela daļa paražu apraksti nav pilnīgi un sniedz tikai daļēju informāciju, par pētāmo tēmu. Konkrētā darbība, vai izmantotā priekšmeta, šajā gadījumā egles, nozīme un loma nav pietiekami paskaidrota, tā uztverta kā pašsaprotama, jo pierakstīšanas laikā paražas vēl bija tik izplatītas un uztvertas kā visiem labi zināmas, lai tajās pievērstu uzmanību detaļām. Mūsdienu vide jau ir tik ļoti attālinājusies no šī laika un paražām, ka bieži daudz kas no tā, kas nav pateikts skaidri, vairs nav

restaurējams. Mūsdienu kontekstā cilvēks spēj vienīgi iztēloties paražu norisi senatnē, nevis reālistiski tajās iejusties. Šīs liecības lielākoties sniedz atmiņu stāsti, tādējādi, klātesošs ir atstāstījuma faktors, jo neesam klāt patiesajos godu norises brīžos.

Secinājums par folkloras krātuves materiālu analīzi – nepieciešamās informācijas izpēte ir laikietilpīgs darba process. Izpēte ir papildināma un analizējama arī turpmāk, paplašinot pētniecības darba apjomus noteiktā kontekstā, piemēram, skatot pētāmo tēmu mūsdienu piekoptajās tradīcijās.

Līdzšinējo pētījumu atspoguļojums literatūrā

Folkloras materiālos sastopamie augi pētīti daudz, lielākoties, uzskaitot to saimniecisko un simbolisko nozīmi. Līdzīgi arī ir ar ģimenes godiem, tie ir pētīti ļoti daudz un plaši, visbiežāk skatot kādu konkrētu reģionu vai norises gaitu.

Būtisks materiāls ir līdzās dainām ietvertie paražu apraksti no dažādiem Latvijas reģioniem Krišjāņa Barona un Henrija Visendorfa izdotajās *Latvju dainās*. Tomēr jāmin, ka neērtības sagādā novadu dalījums, proti, Barons ieražu aprakstus dalījis trīs novados – Kurzemes, Vidzemes un Vitebskas guberņas.³ Kr. Barons *Latvju dainu* pirmos trīs sējumus atvēlējis cilvēka mūža posmiem un atbilstīgiem pārejas rituāliem, no kuriem galvenie - kristības, kāzas un bēres. Šī materiāla vērtība un reizē arī pētniekam sagādātās grūtības ir saistītas ar to, ka tā ir vecajā drukā.

Profesors Kārlis Straubergs daudz rakstījis par koku un augu lomu dažādos folkloras žanros, visvairāk tos analizējot latviešu tautas ticējumos un buramvārdos, šajā aspektā skatot arī latviešu ģimenes godus. Kārlis Straubergs savā monogrāfijā aprakstīta atsevišķus augus un ģimenes godus, balstoties uz latviešu tautas ticējumiem.⁴ Plašu ieskatu latviešu ģimenes godu norisē un vēsturiskajā attīstībā var gūt K. Strauberga pētījumos. Galvenokārt, savā pētījumā Kārlis Straubergs apkopojis informāciju no visiem Latvijas novadiem kāzu un kristību paražās, nedaudz ieskicējot bērnu tradīcijas.⁵

Folkloras pētniece Janīna Kursīte savā pētījumā pētījumā augus apraksta to simboliskajā aspektā.⁶ Nozīmīgu materiālu bakalaura darba ietvaros sniedz Janīnas Kursītes veidotais pētījums par kāzām Latgalē.⁷

Folklorista Gata Ozoliņa pētnieciskās intereses saistītas ar latviešu tautasdziesmu simboliku, mūsdienu dievturu kustība Latvijā u.c. Bakalaura

---

³ *Letonika*. <http://www.letonika.lv/groups/default.aspx?title=LKK%20resurss/13> [skatīts 05.09.2016.].

⁴ Straubergs, Kārlis. *Latviešu tautas paražas*. Rīga: Kabata, 1991.

⁵ Straubergs, Kārlis. *Pār deviņi novadiņi*. Rīga: Zinātne, 1995.

⁶ Kursīte, Janīna. *Mītiskais folklorā, literatūrā, mākslā*. Rīga: Zinātne, 1999.

⁷ Kursīte, Janīna. *Kāzas Latgalē*. Rīga: Madris, 2008.

darba ietvaros nozīmīgs ir promocijas darbs, kas sniedz ieskatu par egles simboliskajiem aspektiem un dzimuma totēmiem.⁸

Iespējams secināt, ka šajā darbā pieminētie autori līdz šim egles nozīmi ģimenes godos nav atsevišķi pētījuši. Ierobežotais zinātnisko pētījumu skaits rosina iepazīties ar mazāk atzītu pētnieku apkopotiem datiem un pieejamo informāciju. Margēra un Māras Grīnu pētījumā apskatīti latviešu cilvēki godi, to norise un raksturīgākie pušķojumi.⁹ Tomēr skatot šo grāmatu kritiski, daudzas no šajā pētījumā aprakstītajām tradīcijām un pušķojumiem netiek sastaptas paražu kartotēkas materiālos un netiek atsevišķi nodalītas to reģionālās specifikas. Un pēc autores domām šis apskats veidots balstoties uz Krišjāņa Barona un Henrija Visendorfa *Latvju dainās* ievietotajiem paražu aprakstiem.

Ģimenes godi ir pētīti plaši gan atsevišķos reģionos, gan skatot tos kopumā, bet atsevišķi augi ģimenes godu kontekstā atzīmēti samērā maz. Lielākie pētījumi saistās ar liepas un ozola nozīmi un pielietojumu ģimenes godos. Atsevišķi citi koki, tai skaitā egle, kā arī to dekoratīvais aspekts saistībā ar šiem godiem skatīti samērā maz.

---

⁸ Ozoliņš, Gatis. *Latviešu tautasdziesmu totēmiskā simbolika (Radību, krustību un kāzu rituāli)*. Daugavpils: Daugavpils universitāte, 2006.

⁹ Grīns, Margērs, Māra, Grīna. *Latviešu gads, gadskārta un godi*. Rīga: Everest, 1992.

2. EGLES PIELIETOJUMS UN NOZĪME KRISTĪBĀS

Kristības ir pirmie lielie godi cilvēka mūžā, kurā bērnam tiek dots vārds un tas tiek uzņemts dzimtā.¹⁰ Līdz tam bērnam vārds netika dots un tas uztverts, kā apkārtējā dzīvā daba un tā arī tiek saukts. Par to liecina Latviešu folkloras krātuves arhīva Paražu kartotēkas ieraksts:

Nekristītu bērnu sauca par lelli, kad pēc kristīšanas nesa mājās, teica: lellīti aizvedu /leviņu/ pārvedu. (LFK 891,2189 Cirstos)

Tas ir bieži sastopams kristību dziesmu motīvs:

Maza, maza vabolite

Smiltiņās rušīnaja;

Ietisim vīkstolī,

Būs vakara kaveklits. (LD 1162-3)

Ņemot vērā, kā seno paražu ietvaros bērns kristīts agrā vecumā, tad arī tika kārts šūpulītis. Līdz tam bērns gulēja pie mātes. Senākās ieražas, norāda, ka dzimta jau devītajā dienā pēc bērna dzimšanas nolēma vai tas tiks uzņemts dzimtā. Jaunākajos laikos kristietības ietekmē Zemgalē un Kurzemē māte nevar nekur iziet, kamēr nav bijusi baznīcā. Šis laiks tiek saukts par sešām, sasniedzot sešu nedēļu vecumu bērns tiek kristīts un māte var iet baznīcā, līdz tam viņa neskaitās vēl šķīsta.¹¹ Šeit un turpmāk tekstos autore iezīmējums treknrakstā, lai vieglāk tiktu uztverta egles nozīme. *Kamēr sešas nav pagājušas, māte neiet arī svešā sētā. Ja šai laikā tomēr kur jāiet, aizbāž aiz zeķes liela vara naudu, **egllīti**, villu un garoziņu.*¹² Šajā aprakstā minēta eglīte, kas likta aiz zeķes, to skaidrojot ar aizsardzības funkcijas pildīšanu. Laikā līdz bērns vēl nebija kristīts gan bērnam, gan mātei bija nepieciešama papildus aizsardzība, jo bērns atrodas starpposmā, izejot iniciācijas procesu – uzņemšanu dzimtā un vārda došanu. Šeit arī pirmo reizi parādās vārda **egllītes** lietojums ar nozīmi skujas, secinot, ka aiz zeķes likti ir mazi egles zariņi. Paražu kartotēkas avoti no Latgales liecina par to, ka bērnus centās kristīt pēc iespējas ātrāk, pat tajā pašā dienā, kad tie dzimuši:

---

¹⁰ Straubergs, Kārlis. *Pār deviņi novadiņi*. 52. lpp.

¹¹ Švābe, Arvīds. Straubergs, Kārlis. *Latviešu tautas dziesmas*. Kopenhāgena: Imanta, 1952. 163. lpp.

¹² Turpat.

Bērni šie tiek kristīti pēc iespējas drīzākā laikā, pat dzimšanas dienā. (LFK 891, 4622 Kārsava)

Vai arī tika novērota jaundzimušā veselības stāvoklis un, tad tika izlemts vai bērnu kristīt uzreiz, vai vēlāk:

Ja bērns piedzimst tik vārgs, ja jābaidās par viņa dzīvību, tad viņš tūlīt tiek vests uz baznīcu kristīt. Ja bērns ir stiprs, tad kristīšanu atliek līdz nākamajai svētdienai (LFK 891, 4610 Zvirgzdiena)

Savukārt, paražu apraksti liecina, ka Vidzemē, līdzīgi kā Zemgalē un Kurzemē, izplatītākais laiks kristīšanai ir tā sauktās sešas, kad bērns tika kristīts sešas nedēļas vecs un visu šo laiku līdz tam pavadīja kopā ar māti, par to liecina pieraksts no Vidzemes:

Behrnus agrāk krustīja, kad tee bija seschas nedeļasweci. (LFK 145, 1504 Palsmane) Ja tomēr bērnu kristīja ātrāk, tad tas notika mājās: Ja bērnu kristījuši pirms 6 nedēļām, tad parasti to izdarījuši mājās. (LFK 891, 2184 Cirstos)

Kristīšanas tradīcijai ir nozīme tieši saistībā ar šūpuļa kāršanu un līksts ciršanu. Ja bērns tiktu kristīts vēlāk, tad šai tradīcijai zustu jēga, jo bērns jau būtu likts šūpulī un līksts materiāls zaudē savu lomu tradīcijas kontekstā.

Visas darbības un norises kristībās ir labi pārdomātas, jo šajā laikā, pēc paražām, kristāmajam bērnam tiek dotas iemaņas visam mūžam. Kristību laikā bērns veic simbolisku pāreju no dabas uz kultūru, tiek iekļauts radniecības struktūrā, kas tālāk nosaka viņa sociālo statusu, tiesības un pienākumus.¹³ Darbībām, kas veiktas kristību rituālā, ir sava līdzība ar bērna īpašībām, tikumiem, kā arī izskatu nākotnē. Savukārt, krustvecāki tiek izvēlēti ar īpašu rūpību, lai kristāmais bērns augtu pēc labākās līdzības, ar patiesu atbildību pret bērnu, visa mūža garumā. Kūmu pienākumos izpaudās dzimtas kopības sajūta un rūpes par tās locekļiem, jo par bērnu varēja sacīt:

*„Tai pādei duj tēvi, duj māmiņas,
Tie var sudraba šūpulī kārt” (1655).*

Vai arī:

*„Pirmajam bērniņam Kūmi kāra šūpulīti,
Jau otram, trešajam,*

---

¹³ Ozoliņš, Gatis. *Latviešu tautasdziesmu totēmiskā simbolika* (Radību, krustību un kāzu rituāli).

*Lai kar tēvs, māmuliņa”(1658).*¹⁴

Visās šajās darbībās ir saskatāma labklājības veicināšana, ar skatījumu nākotnē. Tautas dziesmās min šādus krusttēva pienākumus: līksts ciršana, auklu vīšana, šūpuļa taisīšana un kāršana, bet īstai krustmātei nākas klāt baltu paladziņu (1642-1649).¹⁵ Šūpuļa līksts sagādāšana bija krusttēva pārziņā. Viņam otrās dienas rītā bija jādodas uz mežu un jācērt šūpulītim līksts.

Krusttēvam jāgādā šūpuļa līkste un jābāž pa logu istabā. (LFK 177,185 Salgale)

Arī Kārlis Straubergs aprakstījis šo kārtīs braukšanu otrajā kristību dienā. *Otrā kristību dienā brauca kārtīs (1661) pušķotos pajūgos, dziedot, gaviļējot, trumpetējot, bungājot, šaujot un līdzī nemot kā ēdamo tā dzeramo.*¹⁶ Paraža prasa, lai pēc kārts katrā ziņā brauktu braukšus, nevis ietu kājām, ja arī mežs būtu gluži tuvu pie mājām. Uz kārtīs braukšanu īpaši gatavojas: sagatavo labu saldu šņabi, appušķo pajūgu ar vītnēm, kuras pagatavotas atbilstoši katram gadalaikam, vai nu no ziediem, vai brūklenājiem, krāsotām koka skaidām un vīzuļiem.¹⁷ Šeit minētie pušķojumi pēc Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva materiāliem netiek konkretizēti, egle atsevišķi netiek izdalīta. Tādēļ pētījumā pušķojumi kristībās atsevišķi netiek analizēti.

Šūpuļa kāršana un līksts ciršana no egles koka

Kristībās, saistībā ar egli, svarīga ir šūpuļa materiāla izvēle un līksts piemeklēšana. Analizējot Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva materiālus, šūpuļa gatavošana no egles koka parādās divos ieražu tekstos. Attēlā nr. 2 atzīmētas vietas, kur pēc Latviešu folkloras krātuves paražu kartotēkas arhīva datiem egle izmantota līksts ciršanai un šūpulīša izgatavošanai.

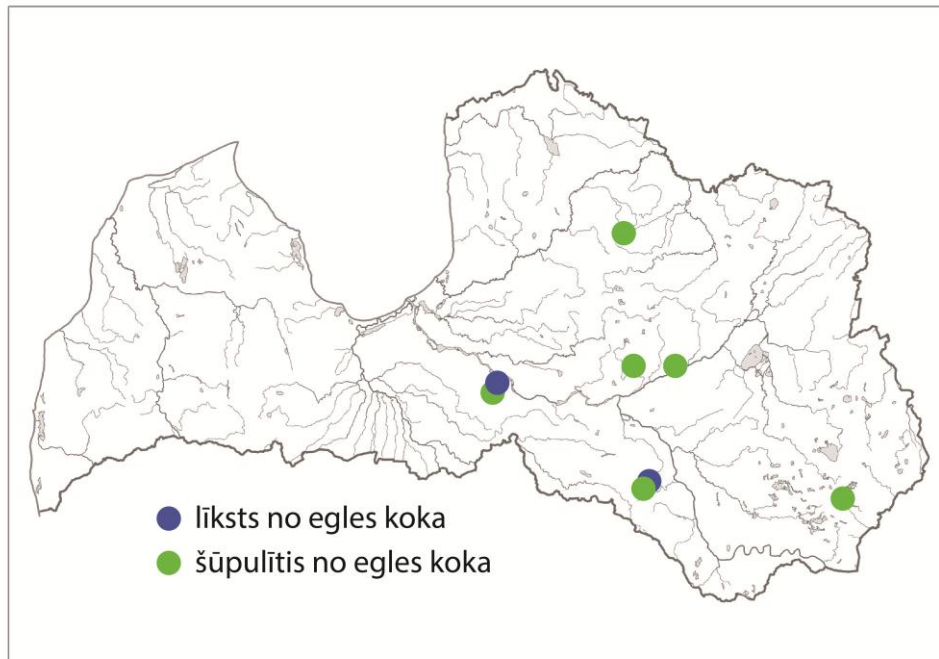
¹⁴ Straubergs, Kārlis. *Pār deviņi novadiņi*. 56. lpp.

¹⁵ Turpat.

¹⁶ Turpat.

¹⁷ Audzis, L. *Latviskās krustabas*. Labietis. Nr. 2. 01.03.1939. 125. - 149. lpp.

Attēls nr. 2 *Egle kristību paražu aprakstos pēc Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva materiāliem*

Arhīva materiālos rodamas ziņas par analogiju darbībās, kuras veicina kādas īpašības, tādēļ bija svarīga šūpuļa koka izvēle. Tas pats saskatāms arī liksts ciršanas izvēlē, jo svarīga bija gan koka sugas izvēle, gan arī koka augšanas īpatnības un vieta, kur koks audzis. Pēc paražas cērt trīs kārtis – divas liekas, trešā īstā. Šī liecība arī rodama Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva materiālos no Vidzemes:

Līkstis cirtuši vienmēr vairākas, jo mājās dažas no tām parasti sacirstas. Līkstis cirta no bērza un egles. (LFK 891, 3055 Kalsnava)

Liekās kārtis cirta vienu līku, otru zarainu. Jo nesot mājās vispirms dod līko, to noraida un salauž, tad dod zaraino, to arī salauž. Tad nes īsto kārti, kuru atzīst par labu esam un ielaiž krusttēvu ar līksti istabā. Cērtot īsto kārti krusttēvam arī jādod ziedojums zemes mātei, lai pādītes šūpuļa līksts kalpo godam.¹⁸ To apliecina arī paražu apraksti no Vidzemes: *Nocirstā koka celmā iedzinuši vai vienkārši uzlikuši naudas gabalu. Ja celms lapojis, tad ticējuši, ka bērns augšot, bet ja celms nelapojis, tad bija sagaidāma drīza bērna nāve. Zarus līkstīm*

¹⁸ Audzis, L. *Latviskās krustabas*. 125. - 149. lpp.

nodarināja jau mežā. Atbraukuši ar līkstīm mājās, līksts cirtēji piedāvājuši tās mājās palikušajiem viesiem. Tie vairākas līkstis vienmēr sacirtuši, izbrāķējuši, līdz atraduši īsto. Tad gājuši kārt šūpuli, kuru jau iepriekš apgādājis bērna tēvs. (LFK 891, 3055 Kalsnava)

Koka materiālam, pēc pierakstu ziņām, ir totēmiska nozīme: *Kārts cērtama puisēniem ozola un meitenēm liepas. Kā retākus, var atvietot tādi, ka puisēniem cērt bērza un meitenēm egles kārti.*¹⁹ Šo koku izmantojumu, tai skaitā egli, apstiprina Folkloras krātuves Paražu kartotēkas pieraksti no Vidzemes:

Otrā dienā pirmam bērnam brauca cirst līksti. Cirta vienmēr trīs līkstis. Puikam bērzus, meitām egles. Vienai līkstij zarus nocirta jau mežā, bet pārējās divas veda uz mājām ar visiem zariem. Nocirsto koku celmos iedzina sakropļotus naudas gabalus. Līkstis izmēģināja mājās tā: Vienu līksts galu uzlika uz sola vai krēsla, bet otru zemē. Kāds krustbnieks kāpis virsū un katrā ziņā divas pirmās līkstis, ar visiem zariem atvestās, pārlauzis. (LFK 891,3070a Kalsnavā)

Gatis Ozoliņa raksta, ka dzimumu totēmisma relikti saskatāmi šūpuļa līksts ciršanā un šūpuļa kāršanā. Ozols ir zēna, bet liepa - meitenes totēmiskais simbols.²⁰ Tādējādi, cērtot līksti, ir konkrēti koki, kurus izmanto meitenei un atšķirīgi puisim. Tā visbiežāk tiek minēta liepa, kuru izmanto meitenes līksts ciršanai, un ozols, no kā tiek cirsta līksts puisim. Tomēr, ja šādi koki nav sastopami, tad visbiežāk meitenei cērt egles koka līksti, puisim – bērza.

Krusttēvu pārziņā bijusi arī šūpulīša kāršana, krustmātes rūpējās par cisām un paladziņiem, ko iekārtot un ieklāt šūpulītī. Šajā paražas aprakstā no Zemgales, minēts, ka šūpulītis jau ticis iepriekš izgatavots un tas bijis krusttēva pārziņā:

Šūpulītis bijis jau agrāk uztaisīts. Kristību dienā viesi šūpulīti pakāruši ar striķiem pie līksts gala. Krustmāšu pienākumos bijis arī apgādāt šūpulīti ar cisām un bērna drēbītēm – paladziņiem. (LFK 1968,1497 Dobeles rajons)

Kristību paražu aprakstos egle tiek minēta kā kokmateriāls, kurš izmantots šūpuļa izgatavošanai. Pierakstos no Latgales, egles koks minēts līdztekus citiem kokiem no kuriem tika izgatavots, vai bija vēlams izgatavot, bērnam šūpulīti:

---

¹⁹ Audzis, L. *Latviskās krustabas*. 125. - 149. lpp.

²⁰ Ozoliņš, Gatis. *Latviešu tautasdziesmu totēmiskā simbolika (Radību, krustību un kāzu rituāli)*.

*Bērnām šūpuļus taisīja no: bērza, **egles** un liepas kociem. (69,1407 Ilūkste Ilzu pagasts)*

Līdzīgi arī pierakstīts Vidzemē:

*Šūpuli taisīja no **egles** dēļiem vai bērza dēļiem. (627,704a Birzgale)*

Kā nozīmīga paražas daļa ir šūpuļa kāršana un līksts koka izvēle. Pierakstos rodama informācija par sievišķā un vīrišķā koka totēmiskās simbolikas nozīmi kokmateriāla izvēlē. Meitenei – cērt liepas koka, pušiem – ozola. Pierakstos redzams, ka, ja tādi koki nebija pieejami, tad pušiem tiek cirsta bērza un meitenēm egles koka līksts, par to liecina kristību paražas apraksts no Kurzemes:

*Šūpuļa kārti meitenēm vajag **egles** un pušiem bērza. (LFK 628, 141 Kuldīgas apriņķis Ezere)*

Kā arī šī iezīme nereti sastopama paražu aprakstos Vidzemē:

*Puikām šūpulim cirta bērza, meitenēm priedes vai **egles** līksti. (LFK 891. 2208 Cēsis Launkalne)*

Bet šajā paražas kontekstā parādās arī citu koku izmantojums. Par šo iezīmi liecina kristību paražas teksts no Vidzemes:

*Šūpuļa kārti cērt puikām ozola. Meitenēm liepas, ja tādi koki nav dabūjami, tad puikām cērt alkšņa un meitenēm **egles**. (LFK696, 514 Birzgale)*

Tomēr Paražu kartotēkas materiāli liecina, ka šis koku iedalījums neatbilst tikai konkrētam dzimumam. Tā piemēram, liecībā no Vidzemes tiek uzsvērtā līksts koka izvēles nozīmīgums meitenei:

*Skuķam vaiguot liepas kārtes, zēnam – tuo jau var šupat ar kautkādu – **egles**, bērza. (LFK 627, 683 Birzgale)*

Šī liecība arī ir viena no nedaudzajām, kura sniedz informāciju par to, ka no egles koka tiek cirsta līksts puisim. Savukārt, paražas apraksts no Latgales sniedz informāciju par to, ka tika cirsta egles koka līksts neatkarīgi no dzimuma, bet ņemot vērā koka īpašības:

*Bērnus šūpo līkstes šūpuļos no **egles** koka, jo tas ir vieglis koks un bērns būs vieglis uz kājām. (LKF 891,4122; Asūne)*

Šis avots liecina par to, ka materiāls šūpuļa līkstij nav nejauši izvēlēts, tas varēja ietekmēt turpmāko bērna mūžu un to kā viņš izaugs.

Kopumā egle Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva materiālos kristību ieražās minēta kā kokmateriāls, no kura tiek izgatavots

šūpulītis, un kā koks, no kura tika cirsta līksts. Tā analizējot šīs paražu liecības, iezīmējas egles praktiskā un simboliskā nozīme kristību paražās. Paražu kartotēkā egle netiek minēta ar pušķošanas funkciju kristību paražu kontekstā. Par šūpulīša gatavošanu no egles koka ir liecības no Vidzemes un Latgales, savukārt līksts no egles koka, pēc paražu aprakstiem, cirsta Vidzemē, Kurzemē un Latgalē. Paražu kartotēka nesniedz informāciju par egles izmantošanu kristībās Zemgalē.

3. EGLES PIELIETOJUMS UN NOZĪME KĀZĀS

Kopā Latviešu folkloras krātuves paražu kartotēkas arhīvā sastopami 384 kāzu paražu apraksti, no tiem 32 avotos minēta kāda darbība ar egli vai skujām. Konkrēti reģionos egle minēta deviņos avotos Kurzemē; Latgalē – vienā; Vidzemē – 17; Zemgalē – deviņos.

Eglei kāzās saskatāma lielākoties divu veidu nozīme. Viena ir simboliskā, kas ir neatņemama kāzu norises sastāvdaļa. Otra ir praktiska nozīme, eglei pildot pušķošanas funkciju, daudzviet ar sezonālu raksturu. Egļu šajos godos tika izmantota dažādi, gan maza eglīte, gan zariņi, gan atsevišķi skujas, kā arī sastopams viens teksts, kurā izmantota arī vesela augoša egle.

Kāzu ieražās egle tiek izmantota attiecīgi astoņās dažādās darbībās: pušķošanā, kas ietver egles simbolisko nozīmi aizsardzības nolūkos, zirgu pušķošanā, „egļītes nesēju tradīcijā”, egles un sievišķā sasaistē, goda vārtu veidošanā, „kāzu eglītes”, kā rituāla priekšmeta izgatavošanā, līduma līšanā. Katrai no šīm darbībām eglei ir gan simboliska, gan praktiska nozīme, kas tālāk analizētas šajā nodaļā.

Egles pušķojošā funkcija kāzās

Egli, pēc paražu aprakstu izanalizēšanas, varam uzskatīt par augu, kurš tika izmantots pušķošanā gan ziemā, gan vasarā, tās mūžzaļo īpašību dēļ. Par to runāts arī tautasdziesmās, kur šī īpašība tiek daudzināta.

*Priede, priede, **egle, egle,**
Tavu skaistu augumiņu!
Vaj bij ziema, vaj vasara,
Zaļi svārki mugurā. (LD 2810-2)*

Egli kāzās izmantoja kā pušķojumu, piedēvējot tam dekoratīva auga funkciju. *Māju kurā notikušas vedību svinības pušķoja egļu skujām un meijām, jāmin, ka tas atkarīgs no gadalaika, jo kāzas varēja arī notikt ne tikai tradicionāli ierastajā laikā – rudenī. Šīs **egļu** skujiņas un bērzu zari rotāti ar pervētām ēveļu skaidām. (LFK 358,789 Smārde)*

Šajā aprakstā no Zemgales minēts, ka augiem piemita sezonāls pušķojumu raksturs. Tā egli, savu mūžzaļo īpašību dēļ, kā pušķojumu varēja pielietot gan ziemā, gan vasarā. Tomēr eglei raksturīgāks ir ziemas pušķojuma statuss, jo

visbiežāk to kā pušķojumu kāzās izmantoja tieši ziemas periodā, kad nebija vairs pieejami vasaras augi un arī tad, kad zemi sedza sniega kārtā. Jau pirms kāzām, precību ieražās, parādās šī pušķošanas funkcija ar sezonālu ietekmi.

Par to laiku, kamēr precības dzer, mājas meitas nopušķo līgavaiņa zirgu ar visādām lentītēm un puķēm, ja ziema, tad ar eglēm un skujām. (LFK 17, 876, 215- 879, 225a Allaži)

Folkloras pieraksti liecina, ja meita piekrita precībām, tad, kamēr mājās vecāki dzēra derības, mājas meitas nopušķoja brūtgāna zirgu. To apstiprina šāds paražas apraksts:

Kad precineekus dzehruschi, tikmehr mahjas meitas izpuschkojuchas bruthgana zirgu un pajuhgu. Pajuhgu izpuschkojuschi tā: peestiprinahjuschi pee rateem meijas un eglītes un galus sawijuschi augschā kopā, tā kā iznahcis tahds kā buhris, (uz rateem). To buhri saukuschi par „precineeku buhri”. Kad nu precineeki braukuschi projām, tad lih duschi buhrī eekschā. Schi eerazcha tikusi maz eewehrota un leekotes buht weca. (LFK 145, 1644 Palsmane)

Šie teksti no Vidzemes liecina, ja precības notika ziemā, tad pušķoja ar skujām un eglēm. To apstiprina arī Latvju dainās sastopamais pieraksts no Gulbenes draudzes: *Kur precības pieņem, tur appušķo precinieku zirgus, vasaru puķēm, ziemu stāipukšņiem un egļu zariņiem.*²¹ No pieminētajiem paražu aprakstiem izriet secinājums, ka eglei kā pušķojumam precībās, bijis sezonāls raksturs un simboliskais aspekts, šķiet, ir bijis otršķirīgs.

Tomēr ar precībām un skujām saistāms motīvs, kur skujas asociatīvi saistītas ar asarām un grūtībām. Jo teksts no Vidzemes apraksta sadziedāšanos, kur minēts, ka tautu meita gatava kāzām par to liecinot dzied, un sievietes, kas jau sievas kārtā atbildot dziedāja, it kā brīdinot jauno meitu par sievas statusa grūto lomu. Līgava it kā saklausot šo brīdinājumu: [...] *Nu arī tautu meita it kā nojauzdama dziedāja:*

„Vedat mani, kur vezdami,

Meža ceļu nevedat.

Smiltis manas kājas grauza,

Skujas bira vaiņagā.” (LFK 145, 1644 Palsmane)

---

²¹ Barons K. un H. Visendorfs. *Latvju dainas*. 3. sēj. 1.daļa. Jelgava, Pēterburga, 1904. 51. lpp.

Šķiet, ka šeit saskatāma saistība ar egles mūžzaļajām īpašībām un tuvu saistību ar sievišķo. No paražu pierakstiem un dziesmām rodas iespaids, ka skuju biršana tiek skaidrota ar to, ka brūti sagaida grūts mūžs laulībā.

Arhīva materiālos rodama ziņa, ka līdzīgi šī pušķošana arī ir kāzu rituālos. Kā liecina nākamais tradīcijas pieraksts, ierasti kāzas notika svētdienā, bet gatavojās tām, izrotājot un pušķojot telpas, jau sestdienas vakarā:

*Istabu izpušķoja (sapušķoja) sestdienas vakarā ar krāsainiem papīriem un izkrāsotām ēveles skaidām, tāpat arī ar zaļumiem un puķēm, ziemā kad nebija citi zaļumi, tad ar **skujām**. (LFK 891,3298 Lazdona)*

Saredzama šī ziemas un vasaras dažādība, kur uzsvērts, ka vasarā telpas pušķotas ar lapu kokiem, ziemā skuju.

*Kāzu rītā istabu izpušķoja vasarā ar lapu kokiem: bērziem, ozoliem, tikai ne alkšņiem, jo tie esot „prasti” koki. Ziemā istabu pušķoja **skujām** un raibiem papīriem. Zaļumus aizsprauda istabā aiz sijām. (LFK 891,3188 Kalsnava)*

Šajā pierakstā saredzama arī koku iedalīšana nozīmīgos un ne tik nozīmīgos. Arī aprakstos no Kurzemes saskatāma šīs vasaras un ziemas pušķojumu atšķirīgās iezīmes:

*[...] istabas izgrezno ar puķu vītņēm un ziediem. Ziemā istabas izgrezno ar **skuju** un mētru vītņēm. (LFK 929, 2806 Kuldīga)*

Iespējams secināt, ka cilvēkam esot tuvu dabai, kā arī saskaņā ar tās norisēm, izmantojot dabas veltes – eglīti, skuju, mētras u.c., tradīcijās un rituālos, gadalaiks ir noteicošais faktors pušķojumu atšķirīgajai izvēlei vasarā un ziemā.

Egles aizsardzības funkcija

Pieraksti sniedz ziņas, ka egle, kā pušķojums, netika pielietots tikai dekoratīvā ziņā, eglei tika piešķirta arī simboliska nozīme.

***Egļu zari** arī aizsardzības nolūkos likti pie durvīm. Par kāzām nesot pie kūtīm un istabām paegļu zarus un **egļu zarus**, lai nedabūjot nolādēt un lai neesot naidīga dzīvošana. (LFK 358,789 Smārde)*

Šajā tekstā no Zemgales redzams, ka egļu skuju bijušas visu gadalaiku pušķojums, un tās liktas arī aizsargājošos nolūkos pret ļaunu. Kāzās šis aspekts

bija ļoti svarīgs pasargājot no skauģiem un nevēlamiem vēlējumiem.²² Egle saistīta ar pāreju jaunā statusā un ar pārdzimšanas procesiem. Analizējot latviešu ģimenes godus, brūte un brūtgāns ir pārejas posmā, kas iniciācijas rituāla procesā ir visnedrošākā pozīcija un bija nepieciešama aizsardzība. Tieši egle, ar savu mūžzaļo dzīvības spēku, ir tā, kura var sniegt aizsardzību ar savu simbolisko nozīmi, atvairot ļauno un nodrošinot veiksmīgu pāreju jaunajā statusā. Īpaši tas saistāms ar meitas pāriešanu sievas kārtā. Pēc Janīnas Kursītes domām kāzās egle norādīja uz šo godu divējādo raksturu – jaunajam pārim, it īpaši līgavai tā bija nomiršana iepriekšējai dzīvei un atdzimšanai jau precētā kārtā.²³ Šķietami eglīte ir tā, kas pavada un aizsargā šajos pārejas rituālos, tādēļ brūtes kakts tika pušķots skujām vai arī tajā atradās eglīte. Brūtes kakts ir vieta pie galda aiz jaunā pāra līgavas pusē. Šo brūtes kaktu parasti izklāja baltiem palagiem un izpušķoja. Par šo tradīciju liecina pierakstītais materiāls no Vidzemes:

Kāzās rijās, vai vecās mājās, brūtes „kaktu” izsprauduši meijām, skujām un izklājuši baltiem palagiem. (LFK 23, 3836 Valmiera Vaidavas, Veļķos)

Liecības no Kurzemes vēsta, ka brūtes kaktā, tika iestiprināta arī eglīte:

Līgavas kaktā ap 1 -1^{1/2} metrus no grīdas iestiprina izpušķotu eglīti, kam vēlākā laikā piestiprināja arī sveces. Grīdu kaisa baltām smiltīm un puķēm. (907,273 Liepāja Nīca)

Grīdas kaisīšana ar baltām smiltīm asociatīvi saistās ar bērēm un bieži tautasdziesmās sastopamu motīvu, par baltu smilšu kalniņu, kurā tiek guldīts mirušais:

Man' māsiņa aizmiguse

Baltā smilšu kalniņā,

Klēpie balta villanite,

Rokā puķu vaiņaciņš. (LD 27570)

Šķiet, ka šādā veidā tiek uzsvērtā brūtes simboliskā nomiršana kā meitai un pārdzimšana jaunā – sievas statusā. Tādēļ, rodas iespaids, ka eglīte bija līdzās brūtei un simboliski gan aizsargāja brūti šajā pārejas procesā, gan arī simboliski

---

²² Kursīte, Janīna. *Kāzas Latgalē*. 51. lpp.

²³ Turpat.

atveidoja viņu pašu. Par šo eglītes dziļo saikni ar brūtes sievišķo būtību un kāzu norisēm liecina tautasdziesma:

Audzi, audzi eglīte,

Celiņa malā!

Kad mani vedīs,

Es tevi pušķošu. (LD30650)

Atsevišķas liecības no Kurzemes, Zemgales un Latgales min, ka eglīte kāzās tikusi pušķota. Eglītes izrotāšana ar mākslīgiem materiāliem – bantēm, lentēm, papīriem – ir vēlme izcelt eglītes simbolisko nozīmi – eglīte tiek pielīdzināta brūtei, kura kāzu godos ir īpaši krāšņi tērpta, ziediem rotāta, vēlme pielīdzināt pašu eglīti brūtei, vai arī analogas darbības, kādas tiek veiktas ar brūti, šajā gadījumā pušķojot eglīti:

Kad brūti veduši uz brūtgāna mājām, tad no brūtes mājām uz jaunā vīra mājām aizjāja ar eglīti un tur apsprauž uz jaunā saimnieka klēts jumta nopušķotu vienām bantēm un lentēm. (LFK 880, 654 Sīpele) Šī liecība no Zemgales liecina, ka darbības ar eglīti ir līdzīgas darbībām brūtes pārejas procesā uz sievas statusu. Paražu pieraksti liecina, ka, dažviet, kāzas dzertas vispirms brūtes galā un tad, brūtgāna mājā:

Kāzas dzēra „abos galos” līgavas un brūtgāna un tās ilga 3 dienas. Kāzu māja tika uzposta un izrotāta skujām un krāsainiem papīriem gar sienām, griestiem, aiz sijām. (LFK 891, 3109 Madona Grostona)

Tā rodas iespaids, ka ar eglītes pārvešanu simboliski tiek norādīta šī pāreja no brūtes mājas uz brūtgāna, respektīvi no meitas statusa uz sievas. Šī eglīte liecina par egles un eglītes dziļo saistību ar sievišķo un auglības veicinošo rituālu. Janīna Kursīte min, ka eglīte, kas sprausta jumta galā simbolizēja sievišķā ienākšanu mājā un auglību.²⁴ Piemēram, eglītes nesējs, kurš jāja pa priekšu, eglīti atpakaļceļā no baznīcas lika vai nu uz klēts jumta kā norādi, ka klētī atrodas brūtes pūrs:

Brūtes pārim no baznīcas mājā nākot, pa priekšu nes eglīti; mājām tuvojoties to uzliek uz klēts jumta, par zīmi, ka tur atrodas brūtes pūrs. (LFK 17, 177o, 60-61 Ādaži)

---

²⁴ Barons, Krišjānis. *Latvju dainas*, 52. lpp.

Attiecinot uz kāzām, arī Kārlis Straubergs atzīmē, ka samērā bieži kāzu tradīcijās minēts, ka pa priekšu jājis karoga jeb eglītes nesējs.²⁵ Šķiet, ka eglīte, dažos novados, varētu būt analogs karogam ar kuru jāj pa priekšu, tādēļ arī tā īpaši pušķota. Eglīte, uzlikta mājas jumta galā, simbolizē auglību vai arī meitas pārvešanu tautieša mājā. Eglīte, nereti, tikusi likta istabas vai klēts jumta galā, atkarībā no tā, kur atradies brūtes pūrs. Tas aprakstīts Latvju dainās sastopamajā kāzu paražas aprakstā no Vidzemes: *Brūte ņēma uz baznīcu līdz mazu eglīti. No turienes uz mājām braucot tā izraudzījās vienu jātnieku par skuju nesēju, tam eglīti nodeva. Šim nu bija ar eglīti rokā citiem pa priekšu jāsteidzas mājās un tā jāuzsprauž klēts jumtā, tur klētī atradās brūtes pūrs.*²⁶ Eglītes rotāšanas estētiskais aspekts bija neatņemama godu sastāvdaļa. Zemgalei raksturīga skuju un eglīšu izmantošana kāzu namu dekorēšanā. Pieraksti liecina, ka visbiežāk tās tika dekorētas ar krāsotām ēveļu skaidām:

Kāzas vairāk dzēra rudenos, pēc miežu laika. Kāzu māju pušķoja egļu skujām un meijām. Pie meijām un skujām vēl piesēja „pervētas” ēveļu skaidas. Rudzu salmos sasprauda dažādus krāsainus papīra ripulīšus, salmus ar rogām uz visām pusēm sasprauda kartupeļos/rāceņos un kartupeli pakāra pie griestiem. Grīdu līču loču izkaisīja baltām smiltīm, arī kad vēl klons bija, tāpat un uzrakstīja smiltīm ka nevienam nav brīv ieiēt, kamēr līgava ar līgavaini nebūs pirmie gājuši. Ap kāzu nama durvīm apvija kroņus. (LFK 23,6033 Dzirciems)

Kā minēts šajā Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva tekstā no Dzirciema, egle pielietota dekoratīvā nozīmē, arī rudens laikā. Pieraksti apstiprina egles mūžzaļo īpašību spēka nozīmi visa gada garumā – visos gadalaikos egle ir pamats dekoratīvam skaistumam un simboliskam pastāvīgumam.

Egles pielietojums zirgu pušķošanā

Veids, kā tiek pušķota sēta un istabas, ir atkarīgs no gadalaika, kad tiek svinēti godi. Šis faktors ir nozīmīgs visai svētku pušķošanas norisei, tādējādi, egle visbiežāk minēta aprakstos, ja kāzas svinētas ziemā, vai arī minēts atsevišķi, kā ziemas periodā izmantots augs, iegūstot dekoratīvu nozīmi. Pēc liecību datiem arī līgavas un līgavaiņa zirgus nopušķoja atbilstoši gadalaikam

---

²⁵ Straubergs, Kārlis. *Pār deviņi novadiņi*. 181. lpp.

²⁶ Barons, Krišjānis. *Latvju dainas*, 18. lpp.

un pieejamajiem augiem. Ja kāzas notika ziemā, tad visbiežāk tika izmantotas skujas. Īpaši šis ziemas pušķojums minēts Kurzemes kāzu godu paražu tekstos:

*Zeema zirgus pūzko ar **egļu** novihteem vihjumeem apzchiram apvihtam vihtneem ar papihra istaizihtam sarkanam un baltam rozeem un garahm papihra lentēm to puzchkozchanu meitas dara kad zirgi ir sajuhkti braukzchanai un vasara kad kahzas, tad no behrzu smalkeem sariņeem un ozola zariņeem un kahdas puķes tai laika zeed un ari kokeem lapas ir isplaukuzchas un kad pahrsvara ap leeldeenu laiku, tad puhpoļeem puzchko zirgus. (LKF 161,251-2 Kurzeme)*

Eglei ziemas periodā saskatāma arī pušķojoša funkcija praktiskā nozīmē, jo tā sniegotajā ziemas perioda laikā ir viens no nedaudzajiem augiem, kas saglabā savas mūžzaļās īpašības:

*Kahzu brauceena zirgi bruhtgahna un bruhtes zirgi ir puzkotizeema ir ari no bruhtkleņu mehtram no vihtneem un papira taizitam puķehm puzchoteem zirgeem. Bet ja mezhā dzihļ sneegs, tad tik no **egļu** zareem novihij vihtnes zirgu puzchkozchanai. Zeemu kahzu laika istabas puzchko **egļu** zareem un smalki zakapateem **egļu** zareem izkaisa istabas un ar alu aplaista, lai labi smarzhotu. (LKF 161,251-2 Kurzeme)*

Egle bieži vien minēta kā sezonāls ziemas pušķojums līdztekus mētrām, staipekņiem, tomēr eglei šajā ziņā bija vēl lielākas priekšrocības, arī liela sniega laikā egles varēja tikt izmatotas, jo izmantoja atsevišķi skujas, zarus un eglīšu galotnes.

Vidzemes tekstā no Skrīveriem, gluži kā sētas un telpu pušķošanas rituālos, iezīmējas sezonālītātes raksturs: *Zirgi un pajūgi visiem ir izpušķoti meijām un pulksteņiem pie loka /ziemu ar **eglēm** un mētrām. (LKF 45,300 Skrīveri)*

Tieši paražu aprakstos no Vidzemes atrodama plaša informācija par zirgu pušķošanas rituāliem, šeit visspilgtāk manāma gadalaika ietekme uz augu izvēli atbilstošajā situācijā:

*Pēc karoga nesēja braucis brūtes zirgs, tad brūtgāna un tad kāzinieku zirgi. Visi zirgi un pajūgi izpušķoti vasarā puķēm, bet ziemā brūklenājiem, **skujām**, prievītēm un papīra lentēm. (LKF 76, 1774 Rūjienā)*

Iespējams secināt, ka salīdzinot ar citiem novadiem, Vidzemē skujas un egle tiek izmantotas kā pušķojums, tieši nenorādot uz egles simbolisko nozīmi.

Eglīte Zemgales tekstos minēta piesprausta kopā ar citiem pušķojumiem zirgam pie loka:

*Kad kāzās brauca uz baznīcu, tad pie loka piesieta **eglīte**, cimdi, divielis aptīts, piekārti dažādas bantes un spožumi. (LFK 214,1042-1046 Bauskā)*

Skaistkalnē eglītes likšana pie zirga loka skaidrota un iedalīta kā pušķojums: *Zirgus pušķoja ar **eglītēm** pie loka. Brūtes zirgam bijis kronis. (LFK 214,1108 Skaistkalne)*

Varētu domāt, ka egle ieņēmusi simbolisku vietu kāzās, jo, skatot tradīciju par „*eglītes nesējiem*”, šķiet, ka tā nav pildījusi tikai dekoratīvu funkciju. Tomēr atsevišķos avotos no Zemgales minēti pajūgi, kas izgreznoti ar eglītēm un egļu zariem, tādējādi, pildot dekoratīvo funkciju: *Pajūgi izgreznoti, arī zirgiem pie loka vai nu **skujiņas** ziemā, brūklenāju vijiņas, baltas vai rožainas lentas vai arī ozolzari, vainadziņi, ziedu pušķi vasarā. (LFK 880,654 Jelgava Sīpele)*

Analizējot tekstus, kas pierakstīti Zemgalē, saskatāms egles dekoratīvais aspekts - skujas kā pušķojumu elements un eglīte kā sezonāls pušķojums. Tradīcija, kur egle tiek sprausta uz jaunā saimnieka mājas jumta ir ar simbolisku nozīmi:

*Kāzās jaunajās mājās uzsprauž **eglīti** uz klēts jumta. (LFK 880,734 Džūkste)*

Eglīte minēta arī īpaši izrotāta. Liecības par eglītes izpušķošanu sniegtas visos novados, tomēr plašāk aprakstītas Zemgalē un Kurzemē:

*No laulībām uz māju braucot brūtģāna brālis, jāšus steidzās pirmais mājā, ar dažādiem krāsainiem papīriem nopušķoja **eglīti** un **eglīti** uzsprauda jumta galā. Steigšus piepildīja krūzi ar alu un tāpat jāšus steidzās kāziniekiem pretī, pirmos padzirdīja jauno pāri. (LFK 23,6033 Dzirciems)*

Vidzemē, statistiski analizējot Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva materiālus, egles izmantošana ir fiksēta vislielākajā skaitā ierakstu no četriem Latvijas novadiem. Vismazākais liecību skaits par egles izmantošanu kāzās ir no Latgales. Tā kā Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas materiāli nesniedz plašus aprakstus par egles izmantošanu un nozīmi kāzu tradīcijās, iespējams spriest, ka visdrīzāk egle nav izmantota tik bieži kā citos novados. Vienā no retajiem paražu pierakstiem no Latgales, kuros kāzu tradīcijās lasāms, ka egle likta zirga pajūgam pie loka, kas liecina par to, ka egle tomēr tiek izmantota:

*Braucot uz baznīcu pajūgu izpušķo lentām un pie loka pienaglo **eglīti**. (LFK 891,4554 Ilūkste Skrudaliēna)*

Šajā aprakstā minēts, ka egle sprausta zirgam pie loka kopā ar citiem pušķojumiem. Pieraksts nesniedz plašākas ziņas par tālākām darbībām ar šo egli. Tomēr Janīnas Kursītes pētījumā par kāzām Latgalē sastopams eglītes izmantojums šajā novadā. To apliecina pētījumā ievietotie paražu apraksti, kurā minēta eglītes spraušana uz mājas jumta, jaunajam pārim pārrodoties no baznīcas.²⁷

Eglītes un eglītes nesēja loma kāzās

Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīvā Kurzemes, Zemgales un Vidzemes novados būtiska nozīme tiek piešķirta „eglītes nesējam” un eglītes simboliskajai lomai kāzās. Nereti paražu apraksti liecina, ka ar eglīti rokā jāja jaunajam pārim pa priekšu speciāli izvēlēts „eglītes nesējs”. Viens no paražu tekstiem, kas pierakstīts Zemgalē, norāda, ka eglītes šajā tradīcijā simbolizē prieku par jauno pāri un notikušo notikumu:

*No baznīcas mājā braucot jājējs jāj pa priekšu un tur uz augšu paceltu **eglīti**, tas nozīmē prieku. (LFK 84, 10692 Tērvete)*

Svarīgi šo eglīti izcelt, tā jānes stāvus uz augšu un augšanas virzienā.

Jājējam eglīte jānes kā viņa aug. (LFK 84, 7622 Tērvete)

Paražu apraksti min, ka kāzās bijuši īpaši „eglītes nesēji”. To liecina teicējas L. Birzenbergas stāstītais par viņas vecmāmiņas kāzām no Zemgales:

Manas vecmāmiņas kāzās, Klanmuižas Platīnos, wēl bijis „eglītes nesējs”, jāšus uz zirga ar izgreznotu Eglīti. Tā bijuse jānes līdz uz baznīcu. Pēc laulībām Eglītes nesējam pirmajam bijis jāsteidzās uz kāzu namu un jāuzsprauž izgreznotā eglīte mājas jumtā, bet tā, ka newiens no mājeniekiem to nepamana. Tad jāpeņem alus krūze un jaiet brūtei uz ceļa pretī... Ja wiss labi izdevies, tas ir – ja eglīte uzsprausta slepeni,- majeniekiem nemanot – nesējs dabūjis cimdu pāri no līgavas. Bet nenod Dievs, ja mājnieki pamanījuši eglītes nesēju darbā – ar eglīti uz jumta. Newarejis glābties no peles alā ticis apdziedāts un kaitināts uz nebēdu. Arī līgawa tādā gadījumā bijuse sašutuse. (LFK 104,21 Matkule)

Eglīte netiek minēta kā pušķojums, bet kā kāzu paražas sastāvdaļa, kurā speciāli tika izvēlēts šis „eglītes nesējs”. Nereti sniegtās ziņas liecina, ka „eglītes nesēja” loma bijusi arīdzan vedēja loma. Vedēju nozīmi izceļ tas, ka parasti viņi ir tie,

---

²⁷ Kursīte, Janīna. *Kāzas Latgalē*. 52. lpp.

kas ierodas līgavas namā ar karogu vai eglīti.²⁸ To apliecina Vidzemē pierakstīta liecība: *Vedējs jeb eglīšu nesējs... Eglītes nesējs pa priekšu jāšus ar eglīti un uzsprauž jumta cukurā. Kamēr eglītes nesējs sprauž eglīti, tikmēr vecītes apdzied eglītes nesēju:*

*Eglītes nesājs
Līkam kajam
Kā kaķis laipoja
Jumtiņa galā.*

Un sagaida jauno pāri pārbraucot. Un izceļ līgavu no ratiem, par to līgava viņu apveltī ar cimdiem vai zeķu pāri. (LFK 384, 1839 Sloka)

Kā jau minēts iepriekšējā aprakstā, un bieži sastopams paražu aprakstos, šim „eglītes nesējam” bija jābūt apveltītam ar veiklību, izveicību un ātrumu, jo viņam bija jāizpilda dažādi uzdevumi, kuros tika demonstrētas šīs īpašības. To apstiprina nākamais pieraksts no Zemgales:

*Senāk kāzās jājuši ar jašus. Pirmajam brūtgana brālim bijis jānes līdz **eglīte**. Kad nākuši no baznīcas mājā, tad pirmajam brutgana brālim bijis jāpārjāj pirmajam un jāuznes uz istabas augšu **eglīte**. Pēc tam jāskrej atkal atpakaļ un jājājas ar citiem kāziniekiem. Pirmajam brūtgāna brālim bijis jābūt izveicīgam, lai neviens viņam nevarētu pajāt garām. (LFK 176, 391 Matkule)*

Šim jājējam bija jābūt īpaši izveicīgam, jo bija jāpaspēj nokļūt līdz brūtgāna mājām pirms līgavas un līgavaiņa, un arī pirms pārējiem viesiem. Citur minēts, ja „eglītes nesējs” nav bijis pietiekami izveicīgs un to pamanījuši, tas ticis apliets ar ūdeni. Kā arī eglīte bijusi jāuzsprauž taisni, citādi spraudējs ticis izāzēts:

*No baznīcas tūlīt brauca uz brūtgāna māju. Uz istabas jumta uzsprauda eglīti. **Eglītes** spraudējam bij jāuzmanās: vajadzēja spraut taisni tad, kad brauca pa vārtiem iekšā. Ja spraudēju pamanīja, tad to nolēja ūdeni. (LFK 214,1108 Skaistkalne)*

Šajā paražas aprakstā no Zemgales minēts, ka eglīte jāuzsprauž slepeni, mājiniem un jaunajam pārim to neredzot. Līdzīgas liecības sniedz Latvju dainās minētais teksts no Zemgales:

*Bet tas bija slepen jāizdara, jo kad **eglīti** sprauda māju ļaudīm redzot, tad sievas un meitas eglītes nesēju zobgalīgi un asi apdziedāja. **Eglīti** uzspraudis,*

---

²⁸ Straubergs, Kārlis. *Pār deviņi novadiņi*. 181. lpp.

*skuju nesējs gāja istabā. Še stāvēja uz galda divas skujām pušķotas kannas, viena ar alu, otra ar ūdeni. No tām skuju nesējam jāņem viena, jājāj jauniem ļaudīm pretī un tos uz ceļa jādzirda. Kannu ņemot, meitas to apdziedāja, un sevišķi to izzoboja, ja viņam vīlās un tas alus kannas vietā paņēma ūdens kannu.*²⁹ Rodas iespaids, ka saistībā ar „egļītes nesēju”, iezīmējas vīrišķā un sievišķā duālisms – neviens avots neliecina, ka sievietē tiek minēta kā „egļītes nesējs”. Egle simbolizē sievišķo, bet nesējs vīrišķo. To arī atspoguļo darbības, kurās „egļītes nesējs”, pēc eglītes uzspraušanas jumta galā, dodas pie brūtes un šļaksta brūtes zirgam acīs alu. Tas ir nereti sastopams paražu aprakstos:

Tie paši nesēji jāja atkal ar alus stopu brūtei pretī un alu lēja zirgam acīs, par ko tie izpelnījās cimdu pāri. (LFK 17, 177o, 60-61 Ādaži)

Šķiet, ka šajā tradīcijā varam saskatīt arī auglības kulta veicināšanu maģiskajās darbībās, kur „egļītes nesējs” šļaksta brūtes zirgam acīs alu, jo tas brūvēts no graudiem un saistās ar vīrišķo. Līdzīgi arī saskatāms auglības kulta tekstā, kas pierakstīts Zemgalē, kur ar auzām tiek apšaudīta egle:

*Jau priekš pagalmā ierakta liela **egle** ar visiem zariem, kad brauc no baznīcas mājā puiši jā pa priekšu un tad brūte ar brūtgānu brauc no pakaļas un pēc tam tik brūtes māsas. Iejājuši pagalmā puiši jādelē trīs reiz ap **egli** un brūte ar brūtgānu braukā jājējiem pakaļ. Puiši jādami šauj eglē ar pistolēm lādē tās ar auzām. (LFK 929, 12106 Platone (Bukaišu pagasts))*

Rodas iespaids, ka egle saistāma ar sievieti un tās sievišķo būtību. Arī no Vidzemes, Birzgalē, sastopams viens teksts, kur egle speciāli iesprausta sētas vidū, un atgriežoties no baznīcas, ap to pulcējušies cilvēki:

*Iesprauda vienu eglīti sētas vidā kad atbrauca nuo baznīcas tā, brauca visi ap **eglīti**, un muzikanti spēlēja. (LFK 627, 768 Birzgaļe)*

Rodas iespaids, ka šī eglīte simbolizēja sievas ienākšanu tautieša sētā un pāreju no meitas statusa sievas kārtā.

Arī Latvju dainas apraksta „egļītes nesējus”. Piemēram, Kurzemē, kur ierasti šim novadam, eglīte izpušķota un sprausta jumta galā: *Tad devās uz baznīcu, brūtgāns ar brūtgāna un brūtes brāļiem un citiem vīriešiem jāšus, brūte braukšus. Jājēji turēja rokā raibi izpušķotas eglītes; arī bieži vien šaudīja*

---

²⁹ Barons, Krišjānis. *Latvju dainas*, 18. lpp.

*gan uz baznīcu, gan atpakaļ jādami.[...]*³⁰ Pēc paražu tekstiem Kurzemē šie „egļītes nesēji” lielākoties bijuši vairāki, parasti minēti četri: *No baznīcas braucot jāja brūtei priekš kādi 4 jaunekļi ar eglītēm.* (LFK 1400,1313-1316c) Un arī visi četri sprauduši savas eglītes uz mājas jumta: *Netālu no mājām steidzās tie aulekšiem pa priekšu, steigšus kāpa pa iepriekš pieslietām trepēm uz mājas jumta un iesprauda tur savas eglītes čukurā un svieda no augšas ar aboļiem, riekstiem un citiem augiem zemē kur tos sētas bērni plūkdami uzlasīja. Tad jājēji kāpa zemē sēdās atkal zirgiem mugurā un steidzās ar kausiem ar alu rokās – brūtei pretim. Pieaulekšojuši pie brūtes ratiem steidzās kausa saturu izliet zirgu priekšā – citur esot šļakstījuši zirgiem acīs un tad brauca un jāja visi mierīgi tālāk.* (LFK 1400,1313-1316c Augškurzeme) Latvju dainu aprakstā no Talsu apriņķa pierakstīts, ka tieši brūtes vai brūtgāna brālis ir pasteidzies priekšā jaunajam pārim un uzspraudis savu eglīti uz mājas jumta: *Kā arī jūmtā un sagaidīja citus kāziniekus sētā ar alus kannu. Tiem pārnākot uzspēlēja troksnīgu maršu un atkal daudz šaudīja.* (91lpp Irlavas un Talsu apriņķī)³¹

„Eglītes nesējiem” gluži kā pašai eglei ir nozīmīga loma kāzu godos visos Latvijas novados. Taču Latviešu folkloras krātuves materiāli sniedz ierobežotas ziņas par „egļītes nesējiem” pierakstos no Latgales.

Egles saistība ar sievišķo

Tautas dziesmās minēts koku iedalījums puīšu un meitu kokos. Par meitas saistību ar egli liecina tautasdziesma:

Meitu koki priede, egle

Zaļo ziemu, vasariņu;

Puišiem tādi akli kārkli,

Ne vasaru nezaļoja. (LD 12224-1)

Eglītes pušķošana saistāma ar centieniem uzsvērt un izcelt sievišķo. Šajās darbībās eglītes simboliskā saskatāma līdzība ar sievieti, tādēļ arī eglīte, kas sprausta jumta galā, minēta izpušķota: *Uz baznīcu braucot brūte veda līdz ar papīriem pušķotu eglīti. No baznīcas atpakaļ braucot eglīti paņēma brūtes*

---

³⁰ Barons, Krišjānis. *Latvju dainas*, 91. lpp.

³¹ Turpat.

brālis un steidzās pirmais pārjāt mājās un uzspraust **eglīti** uz istabas jumta, iekams citi baznīcnieki pārnāca. Kad eglītes spraudējs no jumta nokāpa, mājinieki tam pasniedza kannu alus, ar kuru tas steidzās citiem kāzeniekiem pretī un tos vēl ceļā padzirdēja. Iztukšotā kannā brūtes brālim jānes uz mājām atpakaļ un jāsviež pāri istabas jumtam. Ja viņš nevarēja kannu pārsviest, tad to sīvi apdziedāja. (Engures un Dzirciema apgabalos)³² Šajā paražu aprakstā no Latvju dainām saskatāms, ka eglīte, raksturīgi Zemgalei, pušķota un to ved brūte līdz baznīcai, tad par „eglītes nesēju” kļūst brūtes brālis, kuram tiek uzticēts to uzspraust uz jumta.

Visbiežāk šī eglīte jumta galā tika sprausta brūtgāna mājās, kur tika svinētas kāzas. Kā arī, kad šī eglīte pārvesta no brūtes uz brūtgāna mājām, tā simbolizējot šo pāriešanu no viena statusa citā. Tomēr teksti no Kurzemes liecina, ka kāzas svinētas brūtes tēva mājās un tur arī sprausta eglīte:

Sievieši dzied:

Eglītu nesējam kleinājas kājas,
Ka kaķis laipoja pa jumta virsu.
Nokrita no jumta, nosita cūk
Lai ta cūk, kur ta cūk, kur tie raibie siveni.

Kad nokāp no jumta, alus puisis iedod krūzi ar alu, aiznes preti kazeniekiem, izdzer tukšu un brauc mājās. (111,2 Mērsragā, Valgalē)

Latvju dainās minēti simboliski veidoti vārti no eglītēm, kas simbolizē pāreju jaunā sētā, jaunā statusā. Vārti saistījās ar „brūtes iesvētīšanu”, it īpaši, ja tie veidoti pie brūtgāna sētas: *Brūti no baznīcas sagaidot, uzkur pie māju vārtiem salmu uguni un iesprauž katrā pusē ceļa eglīti. Tiklīdz brūtes zirgi piebrauc pie eglītēm, brūti izceļ no vāģiem vai kamanām, izmizina to pie vienas skujas, un padzirda ar alu pie otras. Uz katru eglīti uzmet brūte prievītu. Tāpat jāatstāj brūtei pa prievītam uz visiem durvju sliekšņiem, pa kuriem ta, līdz kāzu galdam ejot, kāpj pāri.* (Valmieras apriņķī)³³ Tā šo simbolisko pāreju sievai jaunā sētā apliecina arī mājas sētas vārtu pušķošana. Par to liecina paražas apraksts no Vidzemes:

---

³² Barons, Krišjānis. *Latvju dainas*, 91. lpp.

³³ Turpat. 12. lpp.

Braucot mājās no baznīcas arī paši mājas vārti bijuši nopuškoti. Vārti bijuši puškoti un liels gabals ceļš no mājām nosprausts vasarā ar meijām, bet ziemā ar eglītēm. (LFK 76, 1774 Rūjienā).

No meijām vai eglītēm, atkarībā no gadalaika, tika veidoti arī speciāli goda vārti. Tos veidoja mājās palikušie mājas iemītnieki, kaimiņi un viesi, kamēr citi braukuši uz baznīcu. Šī paraža sastopama Kurzemē pierakstītajos paražu tekstos:

*Pie vārtiem un arī uz ceļ godavārdus no puķēm, **skujām** un mētrām izgreznotus ar karodziņiem un lentām. (LFK 929, 2806 Kuldīga).*

Šo goda vārtu veidošanā izmantotās skujuas vēl aprakstītas liecībās no Kurzemes:

*[..] bruhkleņu mahtru vilneem vai **egļu** vihtneem apvihteem stabeem un aukzchā stabeem lok veidihgi apvihjums apvihjuma vidu ir leeleem buhrteem taphele daudz laimes kahzu deenā un kronis zem tapheles no skujam vai bruhkleņu mehtram un skaistam rozeem pusshotu. (LFK 161,251-2 Kurzeme)*

Liecība no Vidzemes apstiprina, ka šī vārtu veidošana cieši saistīta ar brūtes ienākšanu tautieša sētā, jo, veidojot šos vārtus, tika sprausta arī eglīte uz klēts jumta:

Kad jaunais pārs un visi kāzenieki brauca no baznīcas mājās, tad kādu pusversti no mājām tiem iztaisīja goda vārtus un „zastāvu” t.i. bomi priekšā. Pie zastavas gaidīja jāšus divi puīši, kad nu saredzēja kā kāzenieki brauc, tad ātri aizjāja uz māju un uz klēts jumta, kur nolikts jaunās sievas pūrs, uzlika eglīti. (LFK 891,2293 Lielstraupe)

Goda vārti kāzās un eglīte pierakstos no visiem Latvijas novadiem apstiprina meitas pāreju sievas statusā. Sievišķais saistībā ar egli tiek izcelts ar eglītes pušķošanu, un tās līdz esamību brūtei šajā pārejas posmā.

„Kāzu eglīte”

Kāzu aprakstos Vidzemē sastopama „kāzu eglīte”, kas ir aprakstīta kā kāzu rituāla priekšmets, kas izmantots apdziedāšanās laikā. Šajā rituālā eglītes izmantošana un sevišķa loma kāzās aprakstīta Latvju dainās ievietotajā paražas aprakstā no Vidzemes: *Pirms panāksnieki iesāka ēst, vaicāja kazenieki dziedādami pēc „eglītes”. Šādas eglītes taisīja no **egļu** vai priežu virsunitēm, no tāda posma, kam daudz zaru uz visām pusēm. Zarus glīti nomizoja, pielieca*

galus pie vidējā un tur piesēja. Tad viņus apvija spalvām un visādiem ziediem, un pie vidus koka piesēja pulkstenišus. **Eglītes** bija katrās kāzās trim sievietēm: brūtei, jaunajai sievai un vēl vienai panaksnicai. Brūtes eglīti atveda jaunā meita uz brūtgāna mājām. Līdz tam eglītes glabāj slepen apakš segas. Nu rāva šīs trīs savas eglītes iz segas ārā, lika ar tām uz galda un dziedāja. Ar **eglitēm** rīkojās tik pirmajā vakarā, tad pie galda nosēdās; pēc tam viņas nolika un paglabāja uz citām kāzām.³⁴ Ņemot vērā aprakstā teikto „kāzu eglīte” tika speciāli gatavota un tika nodota no paaudzes paaudzē. Šeit arī skaidri iezīmējas eglītes saistība ar sievišķo. To apliecina pierakstītas liecības no Vidzemes: Ar viņu rīkojās tikai sievieši un vienīgi kāzās. Katrās kāzās bij trīs tādas **egļites**. Viena brūtei, otra jaunai meitai un trešā kādai jaunai panākšniecei. Pirmā kāzu vakarā, kad panākšnieki no brūtes mājas uz brūtgāna māju aizbraukuši pirmo reizi aiz galda zināmā kārtībā nosēdās un kāzenieki dziedāja:

*Parādi Katčiņ,
Kur tava **egļite**?
Kur tava **egļite**
Vērīša malā.*

*Rāva katra savu, līdz tam brīžam slepeni zem segas paglabātu **egļiti** laukā sita ar to uz galda dziedādamas skandināja, pēc tam viņas nolika un glabāja citām kāzām, jo tik pirmā vakarā ar tām rīkojās. (LFK 43,2000 Madona Odziens)*

Savā ziņā „kāzu eglīti” varētu arī nodēvēt par sieviešu mūzikas instrumentu, kas ticis īpaši gatavots no egles vai priedes koka. Kāzu apraksti no Vidzemes liecina, ka šo „kāzu eglīti” likušas lietā brūtes radnieces, kas norāda vēl lielāku šo egles tuvību ar sievišķo.

*Panākšnieku meita, kura vairāk dziesmu zinājusi darinājusi eglīti ar deviņiem zariem. **Eglītes** zariem jābūt bija atliktiem atpakaļ un piesietiem pie kātiņa. Zaru līkumi apsiti ar puķēm un ziediem, bet iekšā iesieti smalki mazi zvārgulīši. Aiz galda, līdzās šai panākstu meitai, sēdās laba dziesmu teicēja, lai gadījumā neaptrūktu dziesmu. Dziedājuši tikai pie otrā mielasta. Dziesmas bijušas sakārtotas pēc kārtas un tā dziedātas. Dziedot sita ar **egļiti** uz galda. Saprotams no kāzenieku pulka atskanēja dziesmas preti. (LFK 270,1 Plātere)*

---

³⁴Barons, Krišjānis. *Latvju dainas*, 34. lpp.

Varētu domāt, ka šī eglīte kalpoja arī kā ritma akcentēšanas rīks apdziedāšanas laikā.

Eglītes izgatavošanai izmantoja jaunu eglītes ataudzi ar daudz zariem. Liecības par šo gatavošanas procesu aprakstītas paražas aprakstā no Vidzemes:

***Eglīti** taisīja no priežu un **egļu** virsotnēm. Izmeklēja tādu priežu vai **egļu** virsotni, kurai bija daudz zaru, nomizoja to glīti un salieca un piestiprināja pie vidus ko tad tas apvija visdažādākajām mētrām un spalvām jeb vērtīgāku greznumu un pie vidus koka piesēja iekšpus apvītiem zariem mazus zvanuļus un zvārguļus. (LFK 43,2000Odziens)*

Analizējot šos paražu materiālus, rodas iespaids, ka arī šai rituālai eglītei ir līdzība ar brūti. Pats nosaukums „kāzu eglīte” liecina, ka tas izgatavots no egles koka, un nav nejauša izvēle, bet simboliski attiecināta uz jauno sievu. Apraksti liecina, ka „kāzu eglīte” grezni, jo grezni pušķota, tā veidojot līdzību ar brūtes pucēšanas kāzās.

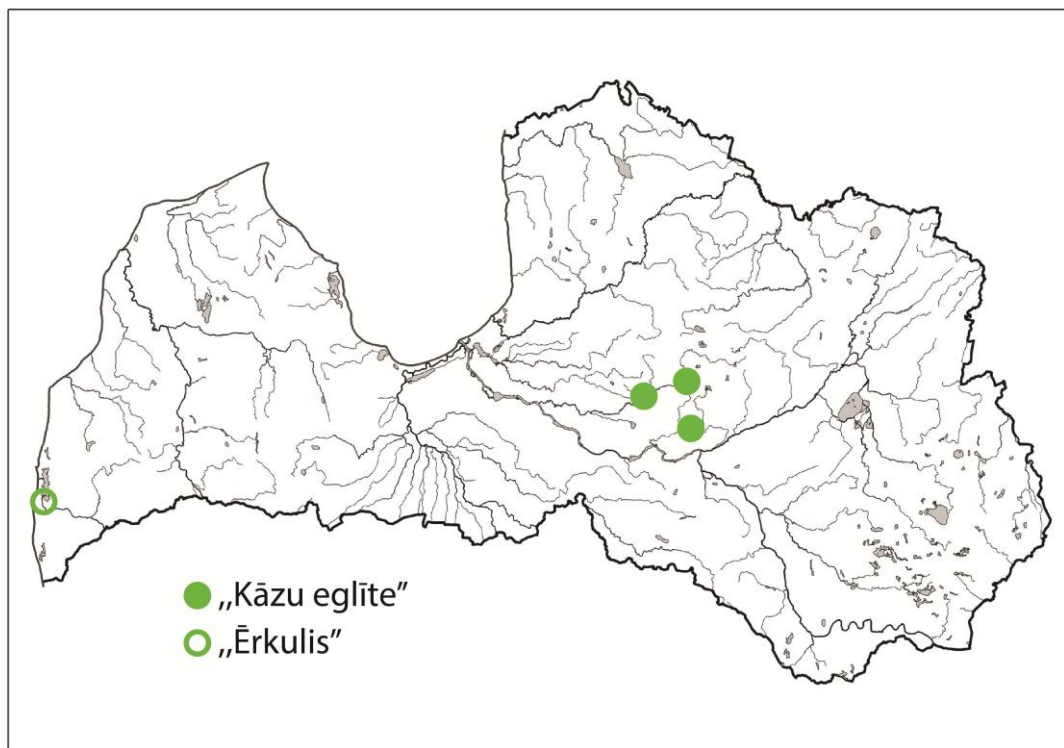
Līdzīgs rituālais priekšmets, kuru izmantoja apdziedāšanās laikā, saukts par ērkuli, sastopams paražu tekstā, kas pierakstīts Kurzemē:

*Apdziedāšanos uzsāk vedējmāte laizdama darbā ar zvaniņiem. **Ērkulis** taisīts no vidus koka reizēm dreijāta, reizēm notīta krāsainām lupatām, no augšējā gala nokarājas zosu spīgu un lupatu verumu virknes kā slotiņā; ap vidus koku zem vērumiem, arī virs tiem augšgalā piesieti vairāki zvārguliši vai zvaniņi. Augšējā galā spalvu pušķi – gaiļa spalvas. Ērkūļiem dažāds veids – tie pagatavoti dažādi. Citiem vērumu galā saveltas dzīvnieku spalvu bumbiņas, spalvu spuras un citi greznojumi. (LFK 907,273 Liepāja Nīca)*

Šajā paražas aprakstā netiek minēts kāds konkrēts koks no kā tiek pagatavots stumbrs takts instrumentam, bet gan tiek aprakstīta bagātīgā instrumenta pušķošana un izgreznošana. Tā kā šis priekšmets arī izmantots apdziedāšanās laikā un to likusi lietā tieši vedējmāte, pamats domāt, ka tas varētu būt līdzīgs nozīmes ziņā Vidzemē sastopamajai „kāzu eglītei”.

Kopumā Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva materiālos „kāzu eglīte” sastopama 3 kāzu paražu tekstos no Vidzemes. Vienā kāzu paražu tekstā Kurzemē, apdziedāšanās laikā paražu teksts liecina, ka izmantotais līdzīgais priekšmets saukts par „ērkuli”. Attēlā nr. 3 atzīmētas vietas Latvijas teritorijā, kur sastopama „kāzu eglīte” kāzu tradīcijās, pēc Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva materiāliem

Attēls nr.3 „Eglīte” kā kāzu rituāla sastāvdaļa apdziedāšanās laikā sastopamība Latvijas teritorijā, pēc Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva matreiāliem.

Eglītes nozīme līduma līšanā kāzās

Kāzas visbiežāk noritēja vairākas dienas, lielākoties trīs dienas. Latvju dainās sastopams ieražas apraksts, kurā līgavai tiek iedalīts lauks līgavaiņa sētā: *Kāzas svinēja trīs dienas. Viena no izdarībām trešajā dienā Līdumu nolīdzinājuši, dzenāja divas eglītes, „dzenolas”, vienu panāksnieki, otru, kāzenieki, un steidzāt tad viens pa otru drīzāk tikt mājās: uzvarētāju pusē būšot lielāka centība un gods. No tam, kuru eglīte kalstot, varēja zināt, kurš no jaunā pāra papriekšu miršot. (Dzērbenes draudze Gatartu muiža)*³⁵

Visi sataisās un iet uz mežu līdumu līst. Salasa kritušus zarus un dedzina tos; nolauž kādai eglei galotni... tad trakodami ar pagalēm viens otru nosmērē un iet mājās ka jau līdumnieki. (LFK 208, 640^a Skujene)

Analizējot eglītes nozīmi Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva materiālu, kāzu paražās redzams, ka eglīte un skujas kāzu godos

³⁵ Barons, Krišjānis. *Latvju dainas*, 41. lpp.

izmantotas visos Latvijas novados. Tās pušķojošā nozīme īpaši izcelta Zemgalē, Kurzemē un Vidzemē, galvenokārt, izmantojot sētas un telpu rotāšanai ziemas periodā. Simboliskā ziņā kāzās eglīte saistāma ar brūti, par ko liecina tradīciju apraksti no minētajiem novadiem. Ar sievišķo saistāma gan eglīte, gan darbības ar to, gan tās pušķošana un tās nozīmīgā vieta rituālos. Īpaša nozīme eglei ir paražās brūtes iniciācijas procesā, kur tā ir līdzās simboliskās pārdzimšanas brīdī.

4. EGLES PIELIETOJUMS UN NOZĪME BĒRĒS

Eglei bērēs piešķirta liela nozīme. To apliecina Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva dati. Statistiski, egle bērū ieražās pieminēta visvairāk. Kopā visos četros Latvijas reģionos ir 69 avoti, kuros minēta kāda darbība ar egli vai skujām. Atsevišķi skatot reģionus, egle minēta septiņos avotos no Kurzemes; 11 no Latgales; 46 no Vidzemes un 5 no Zemgales.

Zārks un krusts no egles koka

Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas materiāli liecina par to, ka egle bērēs izmantota kā kokmateriāls, no tās izgatavojot zārku un krustu. Avots no Vidzemes vēsta par senāko zārka izgatavošanas veidu:

*Līķi guldēja zārkā, kurš bij izcirsts no liela **egles bluķa**. Zārkam koks nekad netika liegts. Uz nozāģētā koka celma iecirta krustu. Bluķi pārcirta vidū pušu un izformēja pēc zārka. (LFK 2,467 Beļava)*

Arī Latgalē sastopama šāda tradīcija, par to liecina nākamais avots:

*Senāk zārkus určonieši taisījuši priekš nomirusā no **egles koka**. Viņi paņēn nogriež egles koku un atgriež no koka attiecīgu gabala priekš zārka. Šo gabalu pāršķel uz pusēm. Katrā pusē paņēn un izcērt dobumu. Vienā pusē ielika mironi un ar otro pusi aiztaisīja. Tāda zārka taisīšana vilcinājusies līdz tam laikam, kamēr sāca parādīties dažādi dzelzs rīki. (LFK 314,561 Daugavpils Jāsmuiža)*

Attīstoties dzelzs darbarīkiem, kā minēts iepriekšējā avotā, arī zārka izgatavošanas tehnoloģija mainījās un tos sāka darināt no dēļiem:

*Zārku taisa nu vysaidim dēlim, vysvairok taisa nū **egles kūka**, pi kam soņejī dēļi ir plonoki nakai vērsējais un apakšējais. Krist taisa nu vysim cytim kūkim izjemūt apses kūku. (LFK 289,147a Bērzgale)*

Iepriekšējais avots no Latgales liecina par to, ka bija koku sugas no kurām netika vai nebija vēlams izgatavot krustus. Analizējot Latviešu folkloras krātuves arhīva Paražu kartotēkas materiālus, egle minēta starp tiem materiāliem, no kuriem mēdza gatavot krustu. Nākamais teksts apliecina, ka arī mirušā cilvēka dzimums ietekmēja koka izvēli:

*Zārku taisa no egles koka. Krustu vīriešiem taisa no ozola koka un sievietēm no **egles**. (LFK 891,4557 Ilūkste Lašos)* Cilvēka labturība un, pēc autores domām,

arī statuss sabiedrībā, varēja ietekmēt no kāda koka tika gatavots krusts. Avots no Kurzemes apliecina:

*Zārkus un krustus taisa no preedes dēliem, kam ir iespējams, krustu no ozola jo tadi koki ir dārgi, teepee mums ļoti maz, ir tikai preedes, **egles**, bērzi, alkžņi, apses, kadegi, leepas, oži. (LFK 423,23 Pērkone)*

Kā redzams šajā avotā, arī koku reģionālā izplatība un to pieejamība tuvējā apkaimē bija noteicošā kokmateriālu izvēlē un vērtībā.

Pušķošana

Bērēs, telpu un sētas pušķošanai, līdzīgi kā kāzās, tika izmantotas eglītes un egļu skujuas. Varētu uzskatīt, ka tās bijušas ar līdzīgu simbolisko nozīmi, bet parādās arī otrs aspekts, kur egļu skujuas tiek kaisītas, lai nodrošinātu mirušā labvēlību. Pieraksts no Zemgales liecina, ka izmatotas skujuas un eglītes telpu pušķošanai:

*Telpu, kur atrodas mirušais, izkaisīja zaļām **egļu skujuām**, tā visbiežāk bija rija vai istaba, arī pirts priekšā. Lestenē nakti pirms bērēm mironi atnesa uz istabu. Visi piederīgie sanāca, sēdēja pie galda un dziedāja Dieva dziesmas. Zārku nopušķoja eglītēm. (LFK 176, 441 Lestene)*

Kā minēts šajā paražas aprakstā, zārks pušķots ar eglītēm. Kurzemē pierakstītajos avotos eglītes liktas īpašā vietā istabā, kur tika novietots mironis pirms bērēm:

*Vāķēšana. Uztaisa no baltiem palagiem būdu. Isprauž četras **egļītes**, katru savā stūrī un tad pārklāj ar palagiem. Blakām noliek galdiņu un uz galdinu svecītes un tad dzied visu nakti. (LFK 647,1495 Aizpute Nīgrandas nespējnieku nams.)*

Šī vieta istabā, kura veidota mironim no egļu skujuām un eglītēm, Kurzemē saukta par būdu:

*Kad nomazgāja apģērba labākās drēbes tad pātarnieku klātbūtne, kurš arī nodziedāja garīgu dziesmu un noskaitīja pātarus, ielika zārkā un novietoja turpat istabas vienā galā. Tur uztaisīja tam mironim būdu no **egļu zariem un eglītēm** un no iekšas izklāja ar palagiem. Tur arī sanesa mirēja visas labākās lietas un spožumus, kā zīdenes, sakes, aubes, lindrakus, sedzenes, un kas tik vien bija tas labākais. Ka tad veļu ar sanesa tīru un baltu. Vīriešiem? Ja, ka tad tāpat vien. Vai tad nebija lietas un spožumi ko nolikt. Sanesa i bikses ar klapi*

priekšā, i jēreni i caunu cepure arī gadījās kādam. Nebija jau nemaz tik nabagi!
(LFK 103,1 Kuldīga Ranķi)

Šo vietu telpā kur novietots mironis, līdzīgi izpušķo ar eglītēm arī Latgalē, kur tas tiek saukts par kaktu, un aprakstīts tekstā no Latgales:

*To kaktu, kurā grib novietot līķi izpušķo. Sienas un griestus apsit ar deķiem un pušķo zaļumiem vasarā, ziemā **egļu skujām**.* (LFK 891,4221 Asūne)

Eglīte bērēs, tāpat kā kāzās, simbolizē pāreju no viena statusa otrā, jeb jaunu dzīves sākumu. Tādējādi, tradīcija, nospraužot ceļu ar eglītēm vai nokaisot ceļu ar egļu skujām, simboliskā veidā liecina par šo pārejas posma ceļu, kuru veic mirušais:

*Citi no bērū taisītajiem atved **eglītes** no meža aispušķo ceļu kur nomirušais ja-uzved no majas arī to maju kur beres aizpušķo ar eglītēm pee klēts kur stāv nomirušais daleek pee durvim **eglītes** divas arī celiti no klēts līdz istabai nokaisa ar egļu skujām.* (LFK 92,149 Ungurmuižas pamatskola)

Lapu koki latviešu folklorā vairāk norāda uz dzimšanas - miršanas un atdzimšanas ciklisko raksturu. Saule katru vakaru mirst – noriet caur koku saknēm, lai no rīta uzlēktu no jauna koka zaros. Daba mirst ziemu, lai atdzimtu pavasarī. Skuju koki simbolizē mūžīgo dzīvību, tāpēc vairāk figurē veļu dziesmās un bērū tradīcijās.³⁶ Tātad, šī dabas klātesamība un cikliskums redzams arī bērū ieražu gaitā:

*Bērū gadījenā ceļu nosprauduši ar meijām vaj **eglītēm**.* (LFK23,6130 Dzirciems)

Eglīšu spraušana gar ceļa malām pildīja līdzvērtīgu funkciju skuju kaisīšanai. Savā ziņā, atsaucoties uz Johana Kristofa Broces, jau minēto aprakstu, ka egļu skujas izmantotas svētku dienās, lai dekoratīvos nolūkos ar tām kaisītu ceļu, rodas iespaids, ka bērēs šī tradīcija dekoratīvo aspektu neizslēdz, bet to atstāj otrā plānā. Drīzāk tā būtu minama kā ceļa iezīmēšana aizgājējam un aizsardzības funkcija dzīvajiem. Savu durstīgo īpašību dēļ, egle nodrošina aizsardzību, ka mirušā gars atpakaļ neatgriezīsies. Šo bērū gājiena ceļu, kas nosprausts ar eglītēm ataino fotoattēls no Kokneses. [skat. pielikumu nr.4]

---

³⁶ Kursīte, Janīna. *Mītiskais folklorā, literatūrā, mākslā*. Rīga: Zinātne, 1999. 195. lpp.

Liecībās no Zemgales minēts, ka bērū gājiena ceļš vasarā tiek nosprausts ar meijām, bet ziemā ar eglītēm:

*Bēru gadījumā ceļu nosprauduši ar meijām vaj **eglitēm**. (LFK 23,6130 Dzirciems)*

Bet neatkarīgi no gadalaika, uz kapa katrā stūrī tika sprausta eglīte:

*[...]uz kapa katrā stūrī iesprauda mazu **eglitī**, vienā galā krusts, vidū kādas eglītes, bērza zariņi piesieti ar zosu spalvām. (LFK 880,2245 Džūkste)*

Šīs eglītes, šķiet, bija mazās eglītes ataudzes, kuras sākotnēji minētas līdzās citiem pušķojumiem, kurus piesēja vispirms zirgam pie loka un tad to lika uz kapa:

*Tādas bērza, zariņus piesēja pilnus ar zosu spalvām, **eglitēs** piesēja pie zirgiem, kas līķi veda uz kapiem un tā uzlika uz kapa. (LFK 880,2236-7 Džūkste)*

Sastopami ieražu teksti, kur egles skujiņas pilda dekoratīvu funkciju, neminot kādu simbolisku aspektu:

*Bēru galds tiek pušķots svecēm, kurām blakus pie luktura tiek piesietas zaļas **skujiņas**. (LFK 134, 51 Taurkalne)*

Taču ieražas norāda, ka šīs skujas saistītas arī ar paražu, kur uz aizgājēja šķīvja likti egļu zariņi, lai cits nepiesētos pie viņam domātā šī šķīvja:

*Aizgājējam tika nolikts šķīvis, glāzes, citi trauki. Šķīvī krusteniski **egļu zariņi** – lai cits uzpiesētos. Tāds ticējums ir, ka līdz 12 naktī viņš vēl staigā pa māju, un tad un, lai neiet pie citu šķīvjiem, viņam deva savu. (LFK 1968,4389 Īle)*

Aprakstā minētās egļu skujas, kas liktas uz atsevišķa šķīvja pie bērū viesību galda, pilda semantisku nozīmi. Šīs skujas kalpo kā norāde, gan mirušajam, gan bērū viesiem, kurš šķīvis ir domāts aizgājējam.

Arī kapsētā skujas un egle tika izmantotas ar pušķošanas funkciju.

Apraksti min, ka kapa vieta izrakta jau dienu iepriekš:

*Kapu jau izrok dienu iepriekš un izsprauž zaļām **skujiņām**. (LFK 891,4232 Daugavpils)*

Šajā aprakstā no Latgales minēts, ka kapa vieta izlikta ar skujām. Šķiet, ka skujas kalpojušas kā dekoratīvs elements un skujas arī liktas praktisko mūžzaļo īpašību dēļ. Lai arī paražu apraksti nesniedz liecības par sezonalitāti, vai tiešu simbolisko aspektu, šķiet, ka ar skujām kapa vieta izlikta neatkarīgi no gadalaika. Ari liecības no Kurzemes sniedz ziņas, ka izraktā kapa vieta izpušķota skujām:

Bedri izpušķoja ar skujām[...] (LFK 103,1 Kuldīga Ranķi)

Latvju dainās minēts, ka kapa vieta Zemgalē tika izlikta eglītēm: *Kapu appušķoja puķēm un eglītēm. (Jelgavas apriņķis Sēlpilīšos)*³⁷ Šajā liecībā minētās eglītes, visdrīzāk, sprautas kapa malās, kas šķiet raksturīgi Zemgalei.

Šis iepriekšminētais apraksts liek domāt, ka pēc kapa aizbēršanas, kapa vieta tikusi appušķota, tādējādi, eglītes pildījušas pušķošanas funkciju.

Appušķotas eglītes likšana uz kapa vietas raksturīga Kurzemei, kur sniegtās ziņas liecina, ka šī eglītes pušķošana, šķiet bijusi bērnu paražas rituāla sastāvdaļa: Par to liecina paražas apraksts no Ventspils:

Vecie vīri sēdēja aiz galda un spēlēja kārtis, citi dziedāja dziesmas, citi pušķoja eglīti ar visādiem lupatiem un papīriem, kuru uzdūra uz kapa. (LFK 99,38 Ventspilī)

Zirgus aplāja baltiem palagiem. Ap loku apsēja krāsainus lakatus. Augšā pie loka piesēja eglīti pušķotu krāsainiem papīriem, ko uzlika uz kapa. (LFK 899,23 Kuldīgā)

Šeit arī nedaudz iezīmējas pušķojumu attīstības aspekts. Kā viens no piemēriem ir Liepājas apkārtnē pierakstīts avots, kur minēts, ka šo pušķoto eglīti laika gaitā nomainījuši vainagi:

[...] tālākā senatnē mūsu apvidū bijusi arī vēl tāda paraša, kad braukuši uz kapiem, tad zirgus nopušķojuši ar skujām un nesējiem apsieti balti dvieļi, tad esot vaiņagu vietā appušķota eglīte likta uz kapa. (LFK 96,9 Liepājas apkārtnē)

Paraža, ka zirga pajūgs izlikts ar eglītēm, kuras pušķotas ar lentēm fiksēta fotoattēlā no Bārtas. [Skat. pielikumu nr.6]

Savukārt, viens no retajiem aprakstiem no Latgales, kas sniedz ziņas par eglītes pušķošanu šajā novadā, vēsta, ka pušķotā eglīte tikusi likta kaktā, kur liķis jau bija novietots. Un nav minēts, ka tā tālāk vesta līdz uz kapsētu:

Zārks ar mironi ir novietots istabas stūrī, kur stāv skaisti izpušķotas eglītes un uz katra zārka stūra deg pa vienai svecītei. (LFK 891,4640 Ludza Nautrēnos)

Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva materiāls no Latgales sniedz ziņas, ka kapsēta pušķota ar skujām, tomēr ziņas par eglītes izmantojumu šie avoti nesniedz.

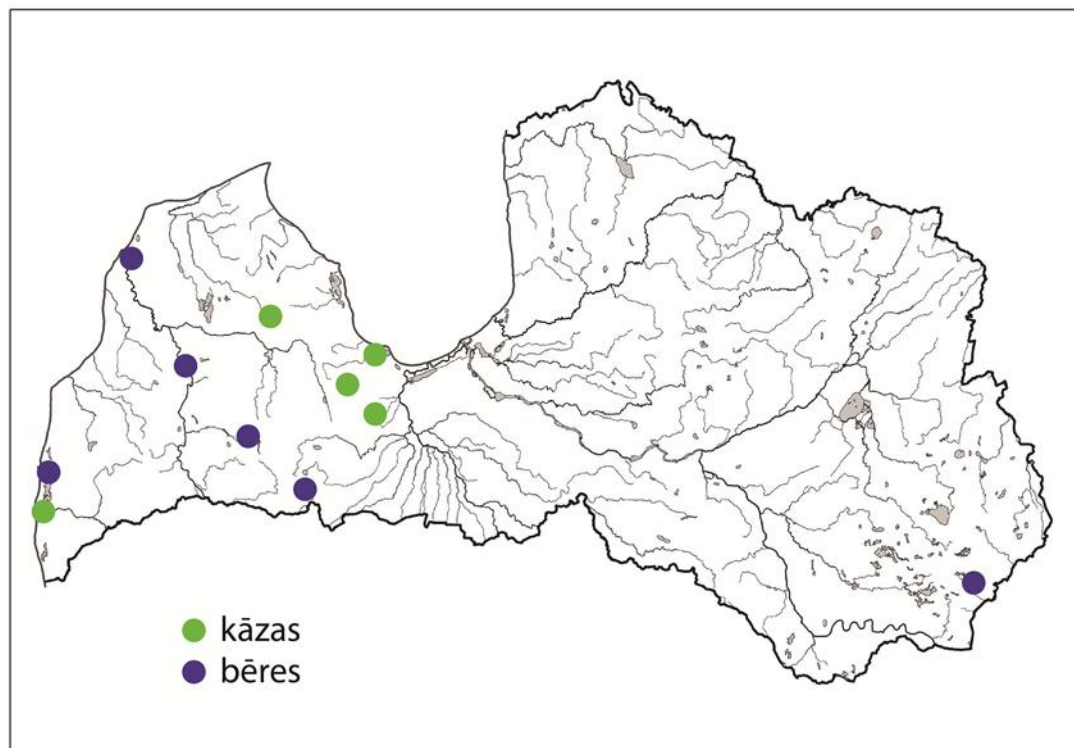
³⁷ Barons K. un H. Visendorfs. *Latvju dainas*. 3. sēj. 3.daļa. Jelgava, Pēterburga, 1909. 875. lpp.

Vasarā kapus izpušķo ar bērziem, ziemu ar **skujām**. (LFK 891,4557 Ilūkste Lašos) Šis apraksts liecina, ka arī kapsēta tikusi pušķota atbilstoši gadalaikam.

Eglītes pušķošana bērnu paražās

Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva materiālos pieejamo bērnu ieražu aprakstos sastopami bērnu paražu apraksti, kur egles tiek pušķotas līdzīgi kā kāzās. Attēlā nr. 4 atzīmētas vietas, kur kāzu un bērnu ieražās pušķota eglīte pēc Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva materiāliem.

Attēls nr. 4. Pušķotas eglītes izmantošana kāzu un bērnu paražās pēc Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva materiāliem.

Viens apraksts no Kurzemes min, ka šī eglīte pušķota likta pie loka, ja mirusi sievietē:

*Pie zirga loka, ja bija mirusi meita, lika appušķotu **egļi**.* (LFK 176,51 Saldus)

Rodas iespaids, ka šo eglītes spraušanu pie loka varētu sasaistīt ar tradīciju, ja nomiris jauns cilvēks, vispirms viņam nosvinēja kāzas, tikai tad bēres. Par to liecina Pētera Šmita aprakstītie ticējumi: *Neprecējušos cilvēku pirmo bērnu dienu dēvēja par kāzām un tikai otru par bērēm.* (Š. Tic. 2077 P.Lodziņš, Sēlpils)

Latvju dainās paražas teksts no Zemgales vēsta, ka eglīte likta zirgam pie loka neatkarīgi no dzimuma: *Sievietes līķi vedot, piesēja pie loka zīda banti, kuras gali svabadi plivinājās; vīrietim appuškoja loku tikai ar puķu vainagiem un ar eglīti jeb skujām. (Jelgavas apriņķis Sēlpilīšos)*³⁸ Šis paražas apraksts liecina, par izmantotiem papildus pušķojumiem, kā zīmi, ja uz kapsētu tiek vests sievietes līķis.

Ziņas par eglītes pušķošanu bērēs sniedz arī pieraksti no Zemgales, kur ceļa malā saspraustās eglītes tiek pušķotas:

Bēru dienā mājas ceļam abās malās sasprauda eglītes – pa 10 vai 20. Eglīšu galā piesēja karodziņus. Tos šuva no melnas un baltas drēbes. Melnā krāsa nozīmēja bēdas, baltā – cerības, labums. Karodziņus piestiprināja pie eglītēm tā, lai melnā krāsa būtu apakšā. (LFK 1968,1677 Vecauce)

Šajā avotā no Vecauces skaidri iezīmējas egles dualitāte. No vienas puses eglīte iemieso mūžīgo dzīvību savā simboliskajā aspektā, kur iniciācijas procesā mirušais pāriet no viena statusa citā. Tomēr no otras puses skatot bērū ieražas, eglīte asociējas arī ar mirušā dvēseli, kas iemanto skumjas palicējiem un aizsardzību no miruša atgriešanās iespējas.

Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva materiāli nesniedz ziņas, ka Vidzemē eglīte tiktu pušķota bērēs. Izteikti šī pušķošana sastopama Kurzemē, retāk Zemgalē un Latgalē.

Egles aizsargājošā funkcija

Bērēs eglei ir dziļi simboliska nozīme un saistība ar mirušā dvēseli. Nereti sastopamas ziņas, ka senatnē cilvēki baidījušies no mirušā gara, tādēļ bērū ieražās svarīgas bija rituālas darbības, kuras aizsargā dzīvos un neļauj mirējam atgriezties. Tā viena no šādām aizsargājošām metodēm bija krusta ieciršana kādā kokā. Krustu cirta tādēļ, lai miroņa gars, gribēdams uz māju atpakaļ nākt, grieztos pie krusta atkal atpakaļ, jo gars nevarot krustam tikt garām. (Sams, Lejas pag.)³⁹ Arī egle minēta kā viens no kokiem, kurā ticis iegriezts krusts.

Šīs liecības sniedz arī Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva materiāli no Vidzemes:

---

³⁸ Barons, Krišjānis. *Latvju dainas*, 875. lpp.

³⁹ Klaustiņš, Roberts. *Latvju tautas dainas*. 1.sēj. Rīga: Literatūra, 1928. 778. lpp.

Uz kapiem vedot līķi, krustus iegriež kokos, kuri atrodas ceļa malās, vai nu priedēs, bērzos, eglēs, kalnā vai lejā. Tad tur viss bērinietu pulks apstājās braukt un pēc iegriešanas dzer degvīnu un kaut ko uzkož. (LFK 520,1147 Jaungulbene)

Lai mirējs nenāktu atpakaļ, tad uz māju braucot kādā ceļmalas kokā/ eglē vai priedē/ iecirta krustu. (LFK 891,2315 Cēsis)

Līdzīgi kā krusta iegriešanai priedes vai egles kokā, baidoties, ka mirušais varētu atgriezties, lika skuju, lai mirušā vieta nepaliktu tukša. To apliecina paražu kartotēkas arhīva materiāls no Vidzemes:

Uz mājām braukdami bērinieti nolauza ceļa skuju kuras pārbraukuši nolika istabā tai vietā kur gulējs agrāk pirms miršanas stāvēja mirušā gulta. Skuju atvešanai nolikšanai mirušā vietā bijusi tāda nozīme, lai mirons vairs nenāktu atpakaļ, kad tā vieta jau ir aizņemta. (LFK 72,963 Cesvaine)

Nereti koki, kuros iegrieza šo krustu, bija skuju koki, jo tie saistās ar ambivalento būtību. No vienas puses cilvēki šo koku lietoja aizsargājošos nolūkos, no otras puses no tā baidījās. Janīna Kursīte skaidro, ka egle un priede, līdzīgi apsei, ābelei, alksnim ir izteikti ambivalentas un ietver kā ar dzimšanu un atdzimšanu, tā ar nomiršanu saistītus priekšstatus. Varbūt šīs akcentētās otrās puses dēļ cilvēks senatnē baidījās kā no apses, tā no alkšņa un priedes, egles, cenšoties tos nestādīt pie mājām.⁴⁰ Arī Pēteris Šmits egles un skuju koku aizsargājošā nozīmi iezīmē minot tautasdziesmu no Vidzemes novada:

Nenāc vairs tu, māmiņa,

Uz bērniem ciemoties!

Lai aizauga tavi ceļi

Ar priedēm, ar eglēm! (LD27518)

Līdzīgi arī Kārlis Straubergs min, ka pēc bērēm istaba jāizsvēpē ar kadiķu dūmiem, lai dūmi mirējam sajauc ceļu atpakaļ.⁴¹ Ar tiem kvēpināta māja, lai izkvēpinātu visu ar mirušo saistīto, it īpaši gadījumos, ja tā bijusi lipīga slimība.⁴² Retāk, bet sastopamas arī liecības, ka bērinieti kvēpinājās dūmos, kur

---

⁴⁰ Kursīte, Janīna. *Mītiskais folklorā, literatūrā, mākslā*, 195. lpp.

⁴¹ Starubergs, Kārlis. *Latviešu buramie vārdi*. Rīga: Latviešu folkloras krātuves izdevums, 1941. 755. lpp.

⁴² Straubergs, Kārlis. *Latviešu buramie vārdi II*. Rīga: Latviešu folkloras krātuves izdevums, 1941. 754. lpp.

tikušas sadedzinātas eglītes un skujas, kuras izmantotas kā pušķojumi bērēs. Vidzemē sastopami paražu teksti, kur arī aprakstīta kvēpināšanās eglīšu dūmos: *Iepriekš šķiršanās viesi sadedzina tās eglītes, ar kurām pirmā dienā pērās. Ugunī cep kartupeļus un ēd. Daži arī kvēpinās dūmos. (LFK 108,16 Ļaudona)* Pēršana, dedzināšana un kvēpināšana ir saistītas ar šķīstīšanu - atbrīvošanos no visa ļaunā, vecā un pagājušā. Tādējādi, parādās šī divējādā attieksme pret skuju kokiem, no vienas puses tie pasargā no ļaunā un tie tiek lietoti aizsardzībai, no otras puses no viņiem baidījās, jo tie atšķīrās no ierastajiem lapu kokiem mūžzaļo īpašību dēļ.

Egle kā mirušā dvēseles simbols

Analizējot Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīvā rodamo informāciju, šķiet, ka ar egles koku un eglīti tika saistīta arī mirušā dvēsele. Šī dvēseles simbolika paražu aprakstos ieraugāma, kad bēriniēki braucot no bērēm pārved mazu eglīti vai skuju, kuras novieto vietā, kur mirušais gulējis dzīvs esot, vai arī vietā, kur bija novietots aizgājējs. *Pa ceļam uz mājām bēriniēki nocērt eglīti vai paegli un salauž priežu vai egļu zarus. Kapsētas braucējus sagaida mājiniēki, verdami vārtus un dziesmās vaicādami pēc mirušā. Bet aizgājēja vietā pārvesta zaļa eglīte.*⁴³ To apstiprina paražas pieraksts no Vidzemes:

Braucot uz māju pa ceļam laužuši un griežuši eglītes un tos veduši mājā. Atvestās eglītes visi nolikuši tai vietā kur mirējs gulējis un teikuši kā nu vaira nesot gulētāja un lai nu egles guļot viņas vietā. Citi vēluši tai vietā arī blukus. (LFK 72,7470⁸ Virāne (Bučauskā))

Šis motīvs apdziedāts arī tautasdziesmā:

Ta māmiņa priecajās,

Ka meitiņu atvedīs.

Skuj' eglīti vien atveda

Zirga loka galiņā. (LD 27666-4)

Paražu kartotēkas arhīva materiāli liecina, ka šajās bērņu tradīcijās retāk parādās koku izmantojums atkarībā no dzimuma. Tomēr pierakstītais materiāls no Zemgales sniedz ziņas, ka braucot mājās no kapiem, kā aizvietojums mirušajam,

---

⁴³ Grīns, Marģers. *Latviešu gads, gadskārta un godi*, 401. lpp.

tika lauztas egles vai priedes koka galotnes, vai zari, ja nomirusi sieviete. Turpretī, ja vīrietis, tad bērza vai ozola zari:

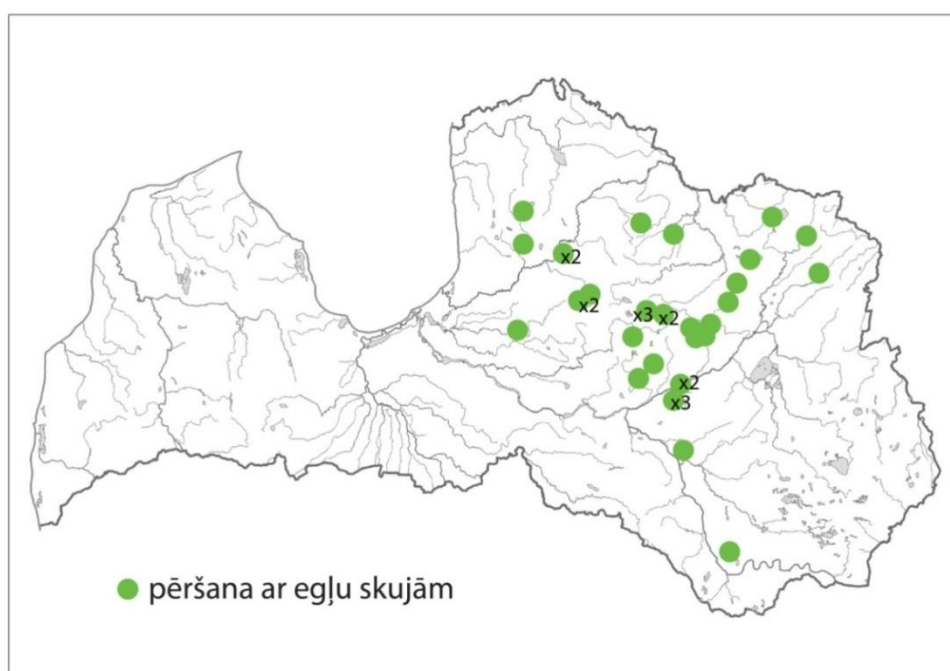
No kapiem mājā braucot lauza koka zarus un tos veda mājā un nolika tai vietā, kur mirējs dzīvs būdams gulējs. Ja mirēja bija sieviete, tad lauza egles, vai nu priedes galotnes vai zarus, bet ja vīrietis, tad ozola vai bērza zarus. Mājās pārbraukuši tad visi nesa zarus un nolika mirušā vietā un tad teica: „Še nu vīriņ tava sieva”, vai „še nu māte tavs dēls”, vai meita, kas nu bija miris. (LFK 72,3475^b Zemgale)

Kopumā pieejamajos paražu aprakstos egle minēta ar aizsargājošu funkciju. Kā arī vienlaikus saskatāma egles saistība ar mirušā garu, kas pavada aizgājēju pārejas posmā uz pēcnāves dzīvi.

Pēršana ar egļu skujām

Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva materiālos visbiežāk egle aprakstīta bērnu paražu pierakstos no Vidzemes. Tur egle vairākkārt minēta bērnu paražās, kur atgriežoties no kapsētas mājinieki tiek pērti ar egļu zariņiem vai skujām. Kopumā kartotēkā sastopami 30 paražu teksti, kuros aprakstīta šī pēršana ar skujām. Attiecīgi piecos paražu aprakstos Latgalē un 25 – Vidzemē. Attēlā nr. 5 atzīmētas vietas, kur sastopamas šīs darbības ar skujām.

Attēls nr. 5. *Pēršanas ar skujām sastopamība Latvijas teritorijā bērnu ieražās pēc Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva materiāliem.*

Latvju dainās, Cēsu apriņķī, pierakstītajos tekstos arī sastopama šī tradīcija, kad bērnieki per viens otru ar skujām: *No kapsētas mājās braukdami, bērnieki nolauž **eglitēm**, vai priedītēm zarus, vai galotnes, lai būtu aizgājējiem, kur uzkārt drēbes. Ar laužtiem zariem kapenieki per mājā palikušos, dziedādami: Nemirstiet, nemirstiet, nemirstiet utt.; bet ja gadās priekšā tādas vecas māmiņas, kam laiks iet pie miera kapsētā, tad dzied: mirstiet drīz utt. (Cēsu apriņķī Bikserē)*⁴⁴ Šai darbībai ir dziļas, maģiskas un aizsargājošas funkcijas, kur egle ieņem simbolisku lomu.

Pēršana ar skujām, šķiet, bija ritualizēta bērnu sastāvdaļa, kura sastopama lielākoties Vidzemē un dažviet Latgalē. Lielākoties apraksti min, ka tika pērti mājiniēki, kas nebrauca līdz uz kapsētu:

*Pēdējā mežiņā, uz māju braucot arvien nolauza pa **skujai**, ko mājiniēkus pērt. Perot sacīja: jauniem - „Nemirstiet, nemirstiet, kapsētā nav rūmes” veciem - „Mirstiet, mirstiet, kapsētā vēl rūmes.” (LFK 891,2315 Cēsis)*

Svarīga loma pēršanās rituālam un tekstam ar kuru, tas tiek veikts. Kārlis Straubergs skaidro, ka šis pavadošais teksts ir *Pavēles* buramvārdi, ka ir viens no parastākiem paņēmienu slimības vai likstas prom aizdzīšanai vai kaut ko laba gribēšanai.⁴⁵ Šo apliecina paražas apraksts no Latgales:

*No kapiem pārbraukušie arī tagad vēl mēdz tos, kas uz kapiem nebija, pērt ar **skujām** ar tādiem vārdiem: „Nemirstiet, nemirstiet nava vietas kapsētā.” (LFK 91,272 Daugavpils)*

Nereti ar šiem buramvārdiem sliktais, ļaunais tiek novirzīts prom. Biežāk sastopams, ka šis ļaunums, respektīvi nāve, tiek novilta no jaunajiem uz vecajiem, tā mainot šo buramo vārdu formulas kontekstu atkarībā no vēlamā rezultāta. To apstiprina liecība no Vidzemes:

*Bērnieki mājās braukdami, nolauž **skujiņas** un ar tām per mājiniēkus, sacīdami vecajiem: „Mirsti nost, mirsti nost, gana vietas kapsētā.”, bet jaunajiem: „Nemirstiet, nemirstiet, nava vietas kapsētā.” (LFK 435,1055 Vestiena)*

Rodas iespaids, ka tas saistīts ar paaudžu nomaiņu dažādu iemeslu dēļ. Kā viens no iemesliem varētu būt, ka vecu cilvēku nāve tik un tā gaidāma, tādēļ tā tiek novilta no jaunajiem un vecajiem. Kā arī saistāms ar vietas atbrīvošanu mājā,

---

⁴⁴ Barons, Krišjānis. *Latvju dainas*, 363. lpp.

⁴⁵ Turpat. 231. lpp.

ņemot vērā „vectēva un ragaviņu motīvu”, kā arī spriežot tīri praktiski pēc darba ražīguma, kas jauniem ir daudz lielāks.

Nereti šī ļaunuma novilšana tiek pielietota ar apgrieztās psiholoģijas veidu, kur, piemēram, ja bēres notikušas vasarā, tad perot aizviļ nāvi uz ziemu un otrādi. Par to liecina paražas apraksts no Vidzemes:

*Kad bērinieki brauca mājā, tad pērās ar **skujām** un sacīja: „Mirsti ziemā, nemirsti vasarā!” Vai arī: „Mirsti vasarā, nemirsti ziemā!” (145, 1495 Palsmane)*

Tomēr lielākoties šī darbība un buramvārdi tiek izteikti pildot aizsardzības funkciju kas attiecas uz visiem un, lai bēres nebūtu jāriko tuvākajā laikā atkal. *Bērinieki, kad sabrauc no kapsētas, tad notiek liela pēršanās ar **egļu skujām**, kuras braucot pa ceļam nolauž. Per cits citu un dzied velkošā melniņā:*

*Nemirstiet. Nemirstiet,
Nava rūmes kapsētā.*

Šo visu dara tāpēc, lai nemirtu citi, lai dzīvotu ilgi. (LFK 108,11 Ļaudona)

Šis apraksts no Vidzemes apliecina, ka šai pēršanai ar skujām ir aizsargājoša forma. Liecības no Vidzemes arī sniedz ziņas, ka šī pēršanās notikusi arī nākot pa ceļam no kapsētas:

*Bērinieki nolauztās **egļites** mājā nesot piesit– ieper vienam otram ar viņām un dzied:*

*„Nemirstiet, nemirstiet,
Nava rūmes kapsētā,
Mēs māmiņu ielikām
Pašā slitas maliņā.” (LFK 891,3474 Ļaudona)*

Latgales pieraksti liecina, ka svarīgs uzsvars likts uz izrunātajiem vārdiem:

*Pēc pārbraukšanas nu kopim pēruši ar **egles skujām** un runojuši sūs vordus:*

*Nemērstit, nemērstit,
Kopūs vītas vairs nevaids;
Mums īdene egles zarus
Ar kū pērt, lai namērstit. (LFK 572,542 Līvāni)*

Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva materiāli nesniedz ziņas, ka Zemgalē vai Kurzemē būtu sastopama šāda bērnu paražas tradīcija, kur

bērinieki pēruši viens otru ar skujām. Tomēr līdzības saskatāmas liecībās no Kurzemes, kur pārbraucot no kapsētas neper mājiniekus, bet dzied līdzīgas dziesmas:

Nemirstati citi radi

Nav rūmes kalninā

To brālīti aprakām

Pašā kalna galiņā. (LFK 103,1 Kuldīga Ranķi)

Ziņas, ka šāda pāršana ar skujām būtu sastopama Zemgalē, Paražu kartotēka nesniedz.

Pēc bērēm

Apraksti liecina, ka svarīga bērū paražas sastāvdaļa ir atbrīvošanās no mirušā mantām pēc apbērēšanas, tai skaitā arī pušķojumiem. *Tās eglītes, ko bērēs apsprauž gar mājas ceļiem, ilgi netur, lai kāds atkal mājā nemirst. (Š. Tic. 2128. H.Skujīņš, Smiltene)* Šķiet, tas saistāms ar to, ka viss domātais jādod līdz aizgājējam. Uzskatīja, ka sadedzinātās vai zemē iznīcībai nodotās lietas nonāk mirušā rīcībā.⁴⁶ Par to liecina arī Vidzemē pierakstītās liecības:

*Nederīgās mantas kopā ar cisām un **eglitēm** sadedzināja. (LFK 891,3474 Ļaudona)*

*Pēc mantas dalīšanas dedzina eglīti. Visvairāk dedzina ārā uz tīruma, dedzina visas eglītes, kas atvestas, dažreiz arī tās, kuras spraustas uz ceļa, kādreiz pat visas cik bijis. Dažreiz dedzina istabā maizes krāsnī, bet tad istabā pienāk daudz dūmu un tāpēc to reti dara. Tad visus mājiniekus sauc sildīties, ved visus pēc kārtas pie ugunsкура, vīriešu šūpo rokās trīs reizes pāri, paņem **eglitī** un skrien pie visiem un „silda”, ziemu velk ragaviņās ap ugunsкуру visus pēc kārtas, dažreiz pat rauj pāri ugunsкуру, jaunākā laikā šī paraša izveidojusies par jautru rotaļu. Agrāk esot bijusi nopietnāka, dzied:*

Nāc māsiņa sazasildi

Savas māsas siltumā,

Na tā vaira kurinās

Na tu vaira sildīsies. (LFK 891,3474 Ļaudona)

---

⁴⁶ Straubergs, Kārlis. *Pār deviņi novadiņi*, 287. lpp.

Ar šo sadedzināšanas rituālu saistāmas divas savstarpēji līdzīgas iezīmes. Viena liecina par to, ka līdzīgi kā mantas, kuras deva līdz mironim, arī visus pušķojumus atstāja kapsētā, par to liecina avots no Zemgales:

Ar lentēm, kas pie zirga iemauktiem vai vainadziņiem – nedrīkstēja pārbraukt mājās. Šie izpušķojumi bija jāmet kapā. „Lai mirējam tiek viss, kas viņam domāts.” (LFK 1968,1677 Zaļenieki)

Kā jau minēts aprakstā, atstājot visus pušķojumus kapsētā tiek apliecināts, ka mirējam tiek atstāts viss, kas viņam domāts. Bet, ja no šīm lietām neatbrīvojas, tad ticējumi liecina, ka mājās atgadīsies kaut kas slikts:

Kad līķi izved no mājām, tad mājās palicēji ātri likvidē visus appušķojumus – eglītes. Ja to nedara, tad bija ticējums, ka vēl kāds drīzākajā laikā ies pa šo pašu ceļu uz kapu kalnu. (LFK 1968,1536 Auce)

Parasti šos rotājumus liek līdz kapā, vai atstāj uz kapa kapsētā. Otra iezīme - pušķojumus, kas palikuši mājās, sadedzina. Tas aprakstīts bērnu paražas aprakstā no Latgales, kad pārbraucot no kapsētas ar eglītēm aizkur krāsni:

Tad salasa eglītes, kas bija nospraustas gar ceļa malām, durvīm. No pēdējām aizkur krāsni un tad sauc sildīties dēlu, meitu. (LFK 459,105 Jēkabpilī Mēmelē)

Līdzīgi arī kā kāzās, pēdējā dienā pirms viesi brauc prom notiek līdumu līšana.⁴⁷

Kur notiek mirušā mantu dalīšana un tiek sadedzināti visi pušķojumi. To apstiprina liecības no Latgales:

Priekš mājā braukšanas notiek mantu dalīšana. Savāc mājā atrodošās eglītes, kas noderējušas par izgreznojumu un paņem līdz arī malku un tad dodas uz lauka kur sakur ugunskuru un tur iznes arī aizgājēja mantas uz izdala bēriniem. (LFK 891,4232 Daugavpils)

Arī nākamajā aprakstā no Latgales aprakstītas līdzīgas darbības, kā arī minēta kvēpināšanās šajos dūmos:

Kad paleekamaltiti vari kapostus tad eet salasa eglītes savelk veenāveeta aiznes salmus aizdedzina tos un tad leek eglītes uz uguns lai deg un dzen visus ļaudis lai apkupinotees ar teemdūmeem. (pie uzgunskura dzer alu, sadedzina drēbes un dzied) Tad ka skujas sadegušas, tad eetdzedadami uz istabu pa celinu. (LFK 92,149 Ungurmuižas pamatskola)

---

⁴⁷ Klaustiņš, Roberts. *Latvju tautas daiņas*, 776. lpp.

Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēka arhīva materiāli sniedz ziņas, ka visos Latvijas novados bēru paražu rituālos ir izmantota egle. Visbiežāk egle minēta paražas aprakstos no Vidzemes, kur ar egļu zariņiem tiek pērti mājinieki aizsardzības nolūkos. Kā otrs biežāk sastopamais egles izmantojums ir kā pušķojums, ar kuru dekorēja telpu, kur atradās mirušais, zārku, zirgu un ratus ar kuru veda mirušo uz kapsētu, kā arī kapa vietu. Šī kapa vietas pušķošana un izlikšana ar skujām iezīmē atšķirības novadu ietvaros. Egles izmantojumam pušķošanā saskatāma arī simboliska nozīme, kur eglīte tiek saistīta ar mirušā dvēseli.

5. KOPĪGAIS UN ATŠKIRĪGAIS EGLES NOZĪMĒ UN PIELIETOJUMĀ LATVIEŠU ĢIMENES GODOS

Eglei latviešu ģimenes godos ir trīs galvenās nozīmes – praktiska, pušķojoša un simboliska. Pēc Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva materiāliem visas trīs šīs nozīmes parādās bērnu ieražu aprakstos. Kāzās netiek minēta egles praktiskā nozīme, kā kokmateriāls, savukārt, kristībās Paražu kartotēkā avoti neapraksta egles izmantojumu kā pušķojumu.

Egles praktiskā nozīme ģimenes godos

Praktiskos ticējumos egle, kā liels koks, parādās negatīvās nokrāsās. Lielākoties ticējumi vēsta, ka egle nav labs koks, ja tas aug pie mājas, kā arī to neiesaka stādīt pie mājas.⁴⁸ *Mājas tuvumā nedrīkst stādīt egles. (LFK 358, 1140 Smārde)* Šis priekšstats radies no praktiskiem auga augšanai raksturīgiem apstākļiem, jo eglei ir bārkšsaknes, kas to lielā vājā padara nedrošu un iestādot tuvu ēkām var radīt lielus postījumus. Vēlāk tas varētu būt apvijies ar dažādiem ticējumiem un māņticību, un cilvēki egli vai kādu skujkoku mājas tuvumā uzskatījuši par sliktu zīmi.

Par egles praktisko pielietojumu liecina Paražu kartotēkas materiāli no kristību un bērnu paražu aprakstiem. Tā kristībās no egles koka tika taisīts šūpulītis un cirsta līksts, bērēs – gatavots zārks un krusts. Egles praktiskā nozīme arī tika apveltīta ar simboliskajām iezīmēm, jo materiāls no kā iepriekšminētās lietas tika gatavotas, netika izvēlēts nejauši. Simboliskās iezīmes saistījās ar paša koka īpašībām, minēts egles koka vieglums, tādējādi cērtot egles koka līksti nodrošināja vieglu mūžu kristāmajam bērnam. Otra bieži sastopama liecība, ka kokmateriālu izvēlējās atkarībā no dzimuma, lielākoties egles koku izmantoja lietas gatavojot sievietei.

Egle kā pušķojums latviešu ģimenes godos

Pušķošana lielākoties sevī ietver estētisko aspektu, pēc kura varam spriest, ka vides izgreznošana bija neatņemama svētku sastāvdaļa jau senā pagātnē.

---

⁴⁸ Kursīte, Janīna. *Mītiskais folklorā, literatūrā, mākslā*, 195. lpp.

Tomēr lielākoties pušķošanai līdzās estētiskajai nozīmei bija arī simboliskā nozīme. Vārda „pušķot” pamatā indoeiropiešu vārdsakne **pū-* izpūst, uztūkt, padarīt kuplu.⁴⁹ Janīna Kursīte pušķošanas nozīmi skaidro un saista ar to, ka tas kas kupls, bārkstains, čemurains, senatnē saistījās ar auglību un aizsardzību pret ļaunā iedarbību.⁵⁰ Tādēļ visos ģimenes godos pušķošana bija daļa no rituāla, no vienas puses šeit saredzot estētisko aspektu, kur šīs godu dienas tika padarītas atšķirīgas no citām ikdienas lietām. Kā arī ieraugot šo simbolisko rituāla darbību būtību, kur ar pušķošanu gan piesaistīja labklājību, gan arī to aizsargāja.

Egles funkcija kā aizsargājošs koks parādās arī citos Latviešu svētkos, tā piemēram, Janīna Kursīte apraksta, ka arī Ziemassvētkos un dažkārt arī Vasarsvētkos egles aso skuju dēļ to sprauda aizsargam pret ļauno un noskaušanu.⁵¹ Analizējot Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva materiālus, šī aizsargājošā funkcija saskatāma arī kāzu un bērņu ieražās. Kristībās pušķojumi pēc Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva materiāliem netiek konkretizēti, egle atsevišķi netiek izdalīta kā dekoratīvs elements. Tādēļ pētījumā pušķojumi kristībās atsevišķi netiek aprakstīti.

Raugoties no godu norises gadalaika, pušķošanā tika izmantoti sezonai raksturīgi augi, kas apliecina cilvēka lielo saikni ar dabu un tās norisēm. Egles savu mūžzaļo īpašību dēļ tiek izmantota pušķošanā visos gadalaikos. Galveno pušķošanas nozīmīgumu egles iemantoja ziemas periodā, tad skuju bija galvenais dekoratīvais elements savu mūžzaļo īpašību dēļ. Pēc Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas liecībām, var spriest, ka pienākot kāzu dienai, izpušķo gan pagalmu, gan istabu vai riju ar eglītēm un vītņēm, skujām. Kā arī tīri praktisku apsvērumu dēļ egļu skuju izmantotas biežāk, jo tās bija pieejamākas, egļu zari ir zemāki, tuvāk zemei un tā vieglāk aizsniedzami, ja skatām salīdzinājumā ar priežu kokiem.

Kāzu un bērņu paražās pušķošana bija ritualizēta, maģiska darbība, kurai pamatā gan labuma vairošana, gan labuma aizsargāšanas funkcija.⁵² Par to paražu apraksti, kas liecina, ka nereti eglei kā pušķojums pildījusi ne tikai dekoratīvu funkciju, bet arī aizsargājošu funkciju.

---

⁴⁹ Karulis, Konstantīns. *Latviešu etimoloģijas vārdnīca*. 2. sēj. Rīga: Avots, 1992. 93. lpp.

⁵⁰ Kursīte, Janīna. *Kāzas Latgalē*. 51. lpp.

⁵¹ Turpat.

⁵² Turpat. 50. lpp.

Egles simboliskā nozīme latviešu ģimenes godos

Egle, pēc būtības, ir ambivalenta, kas ietver gan dzimšanu, gan miršanu, tādēļ tai ir liela saistība ar iniciācijas procesiem. „Ziemu un vasaru zaļi svārki mugurā.” Šī tautasdziesmu formula norāda uz egles kā skuju koka savdabību. Tāda skuju koku īpatnība tika uzskatīta par dzīvības spēku, kas varējis cīnīties pat ar nāvi. Tādēļ arī bērinieki iecirtuši kādā priedē jeb eglē krustu par robežu mirušā dvēselei, ar egļu skujām kaisījuši bērnu māju un cits citu pēruši, lai nemirstot.⁵³

Kopumā eglei pielīdzināma totēmiskā būtība sievišķajam. Tāpēc arī brūtes kakts tiek pušķots ar egli vai skujām. Ar egli sasaistīts arī kāzu motīvs, kur preciniekiem ir jāizskaita skujas eglē, lai varētu meitu bildināt, kā arī apdziedāšanās dziesmās parādās motīvs, kur nevēlamie precinieki tiek kārti eglē. Aprakstīta arī zīlēšana ar eglēm un egļu zariņiem. Ziemassvētku vakarā meitas gribot redzēt savu mīļoto sapnī, liek pagalvī egles zaru. Meitas, tīkodamas to zināt, kas nākotnē gaidāms, met eglītē vaiņadziņu; ja mestais vainadziņš paliek eglītē karājoties, tad viņu drīzi izprecēs; bet cikreiz vainadziņš no eglītes nokrīt, tik gadu tai vēl jāgaida. (Š. Tic. 1400, 261)⁵⁴ Šajās zīlēšanas tradīcijās varam saskatīt egles lielo saistību ar sievišķo, jo skatot tautasdziesmas un zīlēšanas tradīciju, lielākoties egle saistīta ar jaunu, vēl neprecētu meitu. Tautasdziesmās parādās, ka meitas sevi identificē ar egli. Egle tautasdziesmās parasti tiek daudzina un uzsvērtas tās labās īpašības, kurām meita grib līdzināties. Par to liecina tautasdziesmas:

Sausa egle locijās,

Zaļajā vērdamās;

Neveiklitis mani rāja,

Labajā vērdamies. (LD 8873-0)

Māņticība arī kāzās ar eglītēm saistīta, tā piemēram, ja kāda no ceļā saspraustajām eglītēm nokrīt, tad skatās uz kuru pusi galotne, no tās puses drīz kāds mirs. *Ceļgalā saspraustās eglītes vai meijas kura pirmā izgāzās, tam pirmajam bija jāmirst. Māja iebraucot līgavas kociņš bija pa kreisi, līgavaiņa*

---

⁵³ Šmits, Pēteris. Klaustiņš Roberts (sast.). *Latvju tautas daiņas*, 13. lpp.

⁵⁴ Straubergs, Kārlis. *Latviešu tautas paražas*, 83. lpp.

pa labi. (Š. Tic. 23, 4157 Valmieras Koki) Arī jaunas meitas zīlēja nākotni ar eglītes galotnes palīdzību. Jaunām meitām vajadzēja pārplēst jauno eglis virsotnīti un pēc tam novērot šo eglīti: ja tā augs, tad būs kāzas tajā gadā, ja ne – nebūs.⁵⁵

No trim latviešu ģimenes godiem kristībās eglis pielietojums paražu aprakstos minēts vismazāk. Izdalot divus galvenos pielietošanas veidus - egle izmantota kā kokmateriāls no kā taisīts šūpulis un no kā cirsta līksts. Paražu kartotēkas arhīvā sastopamajos materiālos, kristību paražu apraksti visvairāk fiksēti no Vidzemes.

Kopīgo eglītes simboliskajā nozīmē visvairāk varam saskatīt kāzu un bērnu kontekstā, kur eglīte simbolizē pāreju no viena statusa citā. Šī eglīte saistījās ar mirušā dvēseli bērēs, tā līdzīgi kāzās eglīte simboliskā veidā bija kopā ar brūti šajā pārejas rituālā. Saskatāma arī līdzība ar šūpulīša kāršanu kristībās, kurā pirms lika bērnu šūpulīti, vispirms tika likts akmens vai kas cits, kas novīļ jauno, tā līdzīgi pirms brūte ienāk jaunajās mājās, jumta galā tika sprausta eglīte. Un arī bērnu paražās, kur eglīte vesta aizgājēja vietā un likta tur, kur agrāk gulējis nomirusais.

Egles klātesamība meitai, liek saskatīt saikni ar eglī un sievišķo būtību. Kopumā to tomēr apgalvot viennozīmīgi nevarētu. Skatot kristību paražu materiālus, ka simboliski bērnam tika cirsta līksts atbilstoši dzimumam, meitai no liepas koka un puisim – ozola. Saskatāms arī duālisms, kad reizēm gan meitai, gan dēlam piedēvēja atbilstošu eglis koka līksti. To pielīdzinot eglis koka īpašībām, šajā gadījumā vieglumu, kas nodrošinātu vieglu mūžu, respektīvi izdošanos dzīvē. Tomēr pārejas rituālos eglei piešķirta dziļa sievišķā nozīme, jo tā ir klātesoša brūtei līdz mičošanai, kā arī tautas dziesmās bieži apdziedāts motīvs ir eglis līdzība meitai.

---

⁵⁵ Straubergs, Kārlis. *Latviešu tautas paražas*, 56. lpp.

NOBEIGUMS

Bakalaura darbs „Egle latviešu ģimenes godos Latvijas teritorijā pēc paražu aprakstiem Latviešu folkloras krātuves arhīvā” apkopo un analizē informāciju par egles pielietojumu un nozīmi ģimenes godos Latvijas teritorijā.

Pētījumā aplūkota informācija par egles pielietojumu ģimenes godos Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkā atrodamajos materiālos, atsevišķi atklājot egles izmantošanai raksturīgās iezīmes trijos no ģimenes godiem – kristībās, kāzās un bērēs, kā arī apkopota statistiskā informācija par Paražu kartotēkā atrodamo informāciju par egli un tās izmantošanu ģimenes godos. Bez minētā veikta arī egles pielietojuma ģimenes godos salīdzinošā analīze, atklājot kopīgo un atšķirīgo katrā no Latvijas novadiem.

Kā liecina Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva materiāli, egle ieņem nozīmīgu lomu visos trīs latviešu ģimenes godos – kristībās, kāzās un bērēs. Kopumā iespējams izšķirt trīs galvenās egles funkcijas šajos godos: 1) Egles izmantošana ar praktisku nozīmi, to izmantojot kā kokmateriālu; 2) Egles izmantošana ar dekoratīvu nozīmi, to izmantojot pušķošanā; 3) Egles izmantošana ar simbolisku nozīmi, kas ir neatņemama paražu un rituālu sastāvdaļa.

Analizējot visus trīs godus un salīdzinot tos, egle vismazāk izmantota kristībās, bet vienlīdz daudz un svarīgu lomu tā ieņem kāzās un bērēs. Kristībās egle visvairāk izmantota cērtot līksti, lielākoties meitenēm. Kāzās un bērēs egle visvairāk izmantota ar dekoratīvu un simbolisku nozīmi. Dekoratīvajā ziņā egle visvairāk izmantota ziemas laikā kā viens no biežāk pieejamajiem zaļajiem augiem tās praktiskuma dēļ. Vienlaikus tas atklāj arī egles simbolisko nozīmi, jo, pateicoties egles izmantošanai visos gadalaikos, eglei piedēvē nemirstības, mūžības iezīmes. Simboliskajā egles pielietojumā tai piedēvē arī aizsardzības funkciju pret ļauno, visdrīzāk tās aso skuju dēļ.

Apskatot egles pielietojumu dažādos Latvijas novados, Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīvs atklāj, ka egle visvairāk izmantota Vidzemē, salīdzinoši mazāk Kurzemē, bet vismazāk Latgalē un Zemgalē. Tas ir

saistīts ar pieejamo materiālu daudzumu, kurš visvairāk satur aprakstus par Vidzemi un tajā notiekošos ģimenes godus. Par kristībām visvairāk informācijas ir atrodams saistībā ar Vidzemi un Latgali, bet par kāzām un bērēm izteikti daudz materiālu ir no Vidzemes. Bakalaura darba ietvaros pētījuma uzdevumi ir veikti, uz pētniecības jautājumiem ir sniegtas atbildes un līdz ar to var uzskatīt, ka pētījuma mērķis ir sasniegts.

Analizējot turpmākās pētījuma iespējas par egles pielietojumu un nozīmi ģimenes godos Latvijā, varētu salīdzināt Paražu kartotēkā atrodamās informācijas aktualitāti mūsdienās, tās izmantošanu dažādos Latvijas novados. Padziļināti var turpināt pētīt arī egles pielietojuma simbolisko nozīmi mūsdienās un senajos ģimenes godos, kā arī tajos veikto rituālu interpretācijas mūsdienu kontekstā.

KOPSAVILKUMS

Bakalaura darbs „Egle latviešu ģimenes godos Latvijas teritorijā pēc paražu aprakstiem Latviešu folkloras krātuves arhīvā” ir pētījums, kurš veikts, analizējot pieejamos avotus un literatūru par pētījuma tematu. Darba pamatā ir izmantoti Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīva materiāli.

Bakalaura darba struktūra veidota no piecām galvenajām nodaļām. Pirmajā nodaļā dota avotu un literatūras analīze par galvenajiem pētījumiem saistībā ar latviešu ģimenes godiem un tajos izmantotajiem augiem, tai skaitā egli.

Otrajā nodaļā aprakstīta egles nozīme un pielietojums pirmajā no latviešu ģimenes godiem – kristībās, kur avotu analīze atklāj, ka egle visvairāk izmantota līksts ciršanā un šūpuļa darināšanā.

Trešajā nodaļā aprakstīta egles nozīme un pielietojums kāzās. Avotu analīze apliecina, ka egle kāzās ar dekoratīvo funkciju visplašāk izmantota ziemas laikā, bet ar simbolisko nozīmi kā rituāla sastāvdaļa, lai iezīmētu meitas izdošanu pie vīra un došanos uz jauno dzīves vietu.

Ceturtajā nodaļā aprakstīta egles nozīme un pielietojums bērēs, kur informācijas analīze un apkopojums liecina, ka egle izmantota ar dekoratīvu un simbolisku funkciju.

Piektajā nodaļā aprakstītas galvenās iezīmes un atšķirības egles pielietojumā un nozīmē latviešu ģimenes godos, skatot to reģionālā kontekstā.

Pētījuma gaitā secināts, ka egle ir viens no visvairāk izmantotajiem augiem ģimenes godos dažādos Latvijas novados. To apliecina Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīvā atrodamās informācijas analīze.

Egle ir plaši izmantota ar triju veidu funkcijām ģimenes godos – tai ir dekoratīva funkcija, simboliskā un praktiskā funkcija. No visām trim pieminētajām vismazāk atklājas egles praktiskā funkcija, bet simboliskā un dekoratīvā funkcija atklājas līdzīgā apjomā.

Egles izmantošana dažādos Latvijas reģionos Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas arhīvā visbiežāk aprakstīta Vidzemē.

Dažādos ģimenes gados egles pieminēšana un nozīme aprakstīta ļoti atšķirīgā amplitūdā. Piemēram, egles izmantošana kristībās ir daudz mazākā skaitā, nekā kāzās un bērēs.

SUMMARY

„The Fir Tree in the Family Celebrations in the Territory of Latvia following the Custom Descriptions at the Repository of Archives of the Latvian Folklore”

The bachelor work „The Fir Tree in the Family Celebrations in the Territory of Latvia following the Custom Descriptions at the Repository of Archives of the Latvian Folklore” is a research which conducted analysing available sources and literature about the research topic. The work is based on the materials and sources available at the Repository of Archives of the Latvian Folklore.

The structure of the bachelor work is comprised of the five major chapters. The first chapter provides the analysis of the sources and literature about the main present researches in connection with the Latvian family celebrations and the use of plants there, including fir tree.

The second chapter provides the information about the meaning and the usage of the fir tree in the pagan christening family celebrations where the analysis of the sources reveal that the fir tree mostly was used for the parts and the preparation of the cradle.

The third chapter describes the meaning and the usage of the fir tree in the wedding ceremony. The analysis of the sources proves that the fir tree for decoration purposes was mostly used in the wedding ceremonies in winter, but symbolically it was used as a part of the ritual to earmark the activities where the bride leaves her father’s house and moves to her new husband’s place.

The fourth chapter describes the meaning and the usage of the fir tree in the funeral ceremony where according to the sources analysis it was mostly used with the decoration and the symbolic purpose.

The fifth chapter reveals the main features and the differences in the usage of the fir tree in the family celebrations analysing it from the regional aspect.

According to the research main conclusions:

The fir tree is one of the most used plants in the family celebrations in the different regions of Latvia. It is confirmed by the analysis conducted at the Repository of Archives of the Latvian Folklore.

The fir tree is widely used with three main functions in the family celebrations – decorative, symbolic and practical. The least mentioned in the materials analysed is the practical function, but there is a similar amount of information revealing its symbolic and decorative function.

The usage of the fir tree in the different regions of Latvia has the different amount of the information available. The Repository of Archives of the Latvian Folklore provides most information about the Vidzeme region.

The mentioning and meaning of the fir tree in the family celebrations is described in a very diverse amplitude of the information available. For instance, the usage of the fir tree in the christening is described in the less amount of information comparing to the wedding and the funeral rituals.

AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

Nepublicētie avoti: Latviešu folkloras krātuves Paražu kartotēkas, kārtotas pēc motīviem, arhīva materiāli. Apzīmējums: *LFK*.

1. Barons K. un H. Visendorfs. *Latvju dainas*. 1.-6. sēj. Jelgava, Pēterburga, 1894.-1937.
2. Broce, Johans Kristofs. *Zīmējumi un apraksti*. 1.-4. sēj. Rīga: Zinātne, 1992.-2007.
3. Drīzule, Rita. *Liepu laipa*. Rīga: Zinātne, 1989.
4. Erdmane, Helēna. *Pasaules skatījuma poētiskā atveide folklorā. Koku tēli, to semantika un mākslinieciskā slodzedziesmu folklorā*. Rīga: Zinātne, 1988.41 -46. lpp.
5. Grīns, Marģers, Māra, Grīna. *Latviešu gads, gadskārta un godi*. Rīga: Everest, 1992.
6. Gaile, Zoja. *Telpu zaļā rota*. Rīga: Avots, 1984.
7. Miežītis, Jānis. *Būt latvietim*. Rīga: Latvietis, 2013.
8. Karaša, Diāna. *Latviešu sadzīves tradīcijas un godi*. Rīga: Jumava, 2010.
9. Karulis, Konstantīns. *Latviešu etimoloģijas vārdnīca*. 1., 2. sēj. Rīga: Avots, 1992.
10. Klaustiņš, Roberts. *Latvju tautas daiņas*. 1.sēj. Rīga: Literatūra, 1928.
11. Kursīte, Janīna. *Kāzas Latgalē*. Rīga: Madris, 2008.
12. Kursīte, Janīna. *Latviešu folkloras mītu spoguļi*. Rīga: Zinātne, 1996.
13. Kursīte, Janīna. *Mītiskais folklorā, literatūrā, mākslā*. Rīga: Zinātne, 1999.
14. Pakalns, Dailonis. *Ārstniecības augi*. Rīga: Avots, 1992.
15. Roze, Daina. Svilāns, Andrejs. *Koki daiļdārzā*. Lauku avīzes tematiskā avīze, 2007.
16. Straubergs, Kārlis. *Latviešu buramie vārdi*. Rīga: Latviešu folkloras krātuves izdevums, 1939-1941.
17. Straubergs, Kārlis. *Latviešu tautas paražas*. Rīga: Kabata, 1991.
18. Straubergs, Kārlis. *Pār deviņi novadiņi*. Rīga: Zinātne, 1995.

19. Šmits, Pēteris. *Latviešu tautas ticējumi*. 1. - 4. sēj. Rīga: Kabata, 1991.
20. Švābe, Arvīds. Straubergs, Kārlis. *Latviešu tautas dziesmas*. Kopenhāgena: Imanta, 1952.
21. Tresiders, Džeks. *Simbolu vārdnīca*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2009.
22. Audzis, L. Latviskās krustabas. *Labietis*. Nr. 2. 01.03.1939. 125. - 149. lpp.
23. Ozoliņš, Gatis. *Latviešu tautasdziesmu totēmiskā simbolika (Radību, krustību un kāzu rituāli)*. Promocijas darba kopsavilkums. Daugavpils: Daugavpils universitāte, 2006.
24. Latvijas Nacionālā bibliotēka. *Zudusī Latvija senos zīmējumos, atklātnēs un fotogrāfijās no 19. gs. beigām līdz mūsdienām*. (<http://www.zudusilatvija.lv/>). [skatīts 28.04.2016.]
25. Latvijas kultūras kanons. *Letonika*. (<http://letonika.lv/>). [skatīts 09.05.2016.]
26. Sugu enciklopēdija. *Latvijas daba*. (<http://www.latvijasdaba.lv/>). [skatīts 28.04.2016.]

PIELIKUMI

Pielikums nr.1. *Bēru gājiena ceļš nosprausts ar eglītēm.* Koknese, 1943.gads.

Pielikums nr.2. *Bēru pajūga pušķošana ar eglītēm.* Bārtas pagasts, 1938. gads.

_____ darbs
Bakalaura, maģistra

“ _____ ”
Tēmas nosaukums

izstrādāts Latvijas Kultūras akadēmijas _____
katedrā
Katedras nosaukums

*Ar savu parakstu apliecinu, ka _____ darbs izstrādāts patstāvīgi;
izmantojot citu autoru darbos publicētus datus, definējumus un viedokļus, dotas
precīzas norādes (atsauces) uz to ieguves avotu; iesniegtā darba elektroniskā kopija
atbilst izdrukai.*

Autors: _____ .05.2016.
Vārds, uzvārds Paraksts

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: _____
05.2016.
Akadēmiskais amats, grāds, vārds, uzvārds Paraksts

Recenzents: _____
Akadēmiskais amats, grāds, vārds, uzvārds

Darbs iesniegts ____ .05.2016.

Katedras sekretārs: _____
Vārds, uzvārds Paraksts

Darbs aizstāvēts LKA _____ gala pārbaudījumu komisijas sēdē
Bakalaura, maģistra

____ .06.2016. prot. Nr. ____, vērtējums _____

Komisijas sekretārs: _____
Vārds, uzvārds Paraksts